

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava

Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala

Rine Pent

Isaksolemise pärand: lapsehoolduspuhkusel olevate isade perspektiiv

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Dagmar Kutsar, PhD

Tartu 2016

Autorideklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Rine Pent

Abstract

A Father's Legacy: Perspectives of fathers taking child care leave

The aim of this study is to analyse father's legacy and being a father through three phases: being a father to one's own child, looking at one's own father as a father figure in the past and future projection of his legacy to one's own child as a parent in the future. The analysing of fatherhood was through the idea of social constructivism, which states that human development is constructed through social learning, knowledge accumulated through time and each person's individual experiences. The empirical information was collected through five semi-structured interviews held with fathers taking child leave.

The study showed that the men, who stayed at home, did so because they wanted to spend time with their children but would have to rethink their choice if staying at home would risk the families' financial wellbeing. Fathers in this study brought out that the reason Estonian men don't take child leave is because of social standards and the outdated ideas of normal family models. The fathers did recognize the importance of mothers in a child's life but did also think that a child needs a person who loves and cares for them, whether that person is the father or mother. The study showed that the most valued aspect that men as fathers can give to their child according to fathers is their time and affection. Most men pointed out joint activities and the emotions that they give their children as active fathers. The interviews showed that men found it important to be there during the development of the child so they could see the steps for themselves and be a part of a big process in their child's life. Looking back at their fathers, men commonly brought out the time they spent with their fathers and the activities they did, which suggests that fathers mostly value the time they spent with their fathers. When asking fathers about their children and what they wanted their children to remember them by fathers wished for their children to remember them as active fathers who committed their time.

Keywords: fatherhood, father's legacy, parenting, child, parent child relationship

Sisukord

Abstract.....	3
Sissejuhatus	6
1. Teoreetiline ülevaade.....	8
1.1 Uurimuse teoreetiline taust	9
1.1.1 Sotsiaalne konstruktsionism.....	9
1.1.2 Isaksolek kui sotsiaalne konstruktsioon	10
1.1.3 Isad ja maskuliinsus	11
1.1.4 Isa lapse elus.....	12
1.2 Uurimuse perepoliitiline taust.....	14
1.2.1 Eesti perepoliitika.....	14
1.2.2 Isad ja lapsehoolduspuhkus	15
1.3 Probleemiseade	18
2. Metoodika.....	20
2.1 Metodoloogiline ja teoreetiline lähtekoht	20
2.2 Andmekogumismeetod	20
2.3 Uurimuses osalejad	21
2.4 Uurimuse käik.....	21
2.5 Analüüsi meetod	23
2.6 Uurimuse eetiline aspekt.....	23
2.7 Eneserefleksioon	23
3. Analüüs.....	24
3.1 Isaks olemine oma lapsele	24
3.1.1 Lapsega koju jäämise põhjus.....	24
3.1.2 Suhtumine isade otsusesse jääda lapsega koju.....	26
3.1.3 Põhjused, miks Eestis isad lapsega koju ei jää.....	27
3.1.4 Isade suhtumine arvamusse, et lapsed vajavad esimestel eluaastatel pigem ema....	28
3.1.5 Hinnang endale kui isale	29
3.1.6 Lapsega koosolemise mõju isale	30
3.2 Tagasivaates oma isa isaksolemisele	33

3.2.1 Isade hinnang enda isale.....	33
3.2.2 Isade õpetused isaksolemisest	34
3.2.3 Isade sarnasused oma isadele	35
3.2.4 Isade erinevus generatsioonide vältel.....	36
3.3 Intervjueeritava lapsed tulevikuvisionis	37
3.3.1 Lapse arvamus isast tulevikuprojektsioonina.....	37
3.3.2 „Hoolitseva isa“ kujutus tulevikuprojektsioonina.....	38
4.Arutelu	39
4.1 Lapsega kodusolek on strateegiline otsus	39
4.2 Uurimusest välja tulnud isa konstruktsioonid.....	40
4.3 Hoolitsev isa vs ühiskonna konservatiivsed ettekujutused soorollidest	41
Kokkuvõte	43
Kirjanduse loetelu.....	45
Lisad	51
Lisa 1. Intervjuu kava	51
Lisa 2. Demograafilised andmed	53

Sissejuhatus

Lapsed vajavad enda kõrvale kedagi, kellest eeskuju võtta, kedagi, kes neid armastaks ning pakuks neile arengu käigus toetust ja tähelepanu. Selle jaoks on esmatähtsal kohal vanemad. Üldjuhul on esmaseks hoole ja armastuse pakkujaks lapsel ema. See on tingitud mitmest põhjusest. Üheks neist on ema ja lapse side, mis saab alguse juba lapseootamise ajal. Oluliseks põhjuseks, miks naised jäävad koju, on ka vajadus sünnitusjärgseks taastumiseks. Kuna lapse sünd on kurnav protsess naise kehale, siis Rochester Ülikooli meditsiinikeskuse sõnul peaksid emad võtma endale taastumiseks 6-8 nädalat. Selle aja jooksul taastub naise keha ning perel on võimalik kohaneda emotsionaalselt ja füüsiliselt toimunud muutustega (Burd, Kanipe, 2016). Oluline faktor, miks naine on enamasti esmaseks hoole ja armastuse pakkujaks, on ka naiste võime imetada, pakkudes imikule vajalikke toitaineid.

Lisaks on traditsiooniliselt välja kujunenud ühiskondlikult määratletud soorollid. Naisi nähakse peres hooldajate, emade ja koduhoidjatena ning mehi kui majandusliku heaolu ja turvalisuse tagajaid. Seda illustreerivad 2010. aasta andmed, mille kohaselt naised veetsid 4,1 tundi päevas majapidamise ja perekonna peale ning tasulise töö peale 2,7 tundi. Mehed aga panustasid majapidamise ja perekonna peale 2,6 tundi ja tasulise töö peale 3,3 tundi (Statistikaamet, 2011). Kuna enamasti on väikelastega kodus emad ning soorollide kohaselt on ema lapse esmane kasvataja, siis unustatakse tihtipeale isa rolli tähtsus. Sellegipoolest on ka meestel kui isadel suur roll lapse arengus.

21. sajandil, kui võrdõigluslikkus on tõusnud tähtsale kohale, on muutumas ka ühiskondlikult määratletud soorollid. Kunagine roll mehest kui pere finantseerijast hakkab muutuma (Roosa, 2011). Isade osalus peres ei ole ainult rahalise toe pakkuja, vaid neid nähakse järjest enam füüsilise ja emotsionaalse toe pakkujana. Raamatus „Isaks olemise kunst“ on E. Talvik kirjutanud: „Isa on psühholoogiline auaste. /.../ Meheks sünnitakse - isaks kasvatakse.“. Seega võib ka isa rolli psühholoogiliselt mõtestada. Kuna isaks olemiseks ei ole ühte kindlat viisi, siis on iga isa erinev. Isaks olemine tähendab aja, energia, emotsioonide panustamist, et saaks tekkida lapse arengut toetav interaktsioon. Isadust on kirjeldatud kui ajalooliselt muutuvat sotsiaalset tõlgendust (Marsiglio, Amato, Day, Lamb, 2000).

Eestis on väheesinev nähtus, kui mees jääb väikse lapsega koju ning naine on see, kes käib tööl, koolis. Statistikaameti 2010. aasta andmetel loobus kõige rohkem mehi, nimelt 76,8 % meestest, lapsehoolduspuhkusest, sest nende abikaasa või eluskaaslane võttis lapsehoolduspuhkuse. Majanduslikel põhjustel loobus 6% meestest. Seega ei ole peamiseks põhjuseks majanduslik olukord, vaid endiselt soorollid. Jääb mulje, et naised ise näevad ennast samamoodi pigem emadena kodus. Samas on õigus lapsehoolduspuhkusele nii emal kui isal, mõlemal on lubatud lapsehoolduspuhkust kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni. Sõltumata, kumb vanematest võtab välja lapsehoolduspuhkuse, on tasu määr 2016. aastal 76,70 eurot (Sotsiaalkindlustusamet, 2016). Arvestades seda, et mõlemal vanemal on võimalus ja õigus jääda lapsega koju, siis miks on nii vähe isasid lapsehoolduspuhkusel. Otsides oma uuringu jaoks isasid, kes oleks lapsega kodus, uurisin kahest suurest firmast, palju neil on lapsepuhkusel isasid. Mõlemas firmas eraldi oli mitme aasta vältel vaid üks meesterahvas, kes oli võtnud ametlikult lapsehoolduspuhkuse.

Minu lõputöö eesmärgiks on uurida isaksolemist kui sotsiaalset konstruktsiooni, lähtudes lastega kodus olevatest isadest. Soovin teada, millisena näeb perepoliitilises mõttes aktiivne isa, kes on väikeste lastega kodus, enda isaks olemisest, millisena tõlgendab lapsepõlvele tagasivaatavalt oma isa ning millisena projitseerib ennast tulevikku oma laste poolt mäletatavana. Lähtun sotsiaalse konstruktsionismi seisukohast, et isaksolek on sotsiaalselt konstrueeritud, isakujundeid on palju ning nad on mõjutatud kontekstist, milles neid luuakse. Minu töö uurib lähemalt, kuidas lapsega kodus olevad isad mõtestavad isa kujundeid- ise isana, oma isa ja isa tulevikus laste poolt mäletatuna. Bakalaureusetöö esimeses osas annan ülevaate kasutatavatest mõistetest ning mõningatest senistest läbiviidud uurimustest antud teemal. Teises osas kirjeldan meetodikat, uurimise käiku ja uurija refleksiivsust. Kolmanda osa moodustab analüüs ning lõpetuseks arutelu.

Uuringu tulemused võiksid rajada tee sarnastele uuringutele, mis veel süvitsi käsitlevad isadusega seonduvat Eesti meeste hulgas. See parandaks arusaamist, kuidas lisaks sotsiaalsetele mõjuteguritele kujundavad isa rolli perekondlikud, kasvatuslikud ja ka kogemuslikud mõjutegurid. Uuring aitab kaasa vähesel määral Eesti perepoliitika kujundamisele ja edendamisele, andes ülevaate isaksolemisest isade enda vaatevinklist. Töö võiks anda alust teistele Eesti meestele ja tulevastele isadele mõelda tõsiselt selle peale, kas jääda koju või mitte. Tähtis on anda endale aru, mis põhjusel tehakse üks või teine otsus ning mida tehtud otsusest võidab ja mida kaotab. Tulemused võiksid ka emadele olulised olla, et aidata muuta seda arusaama, et mehed ei sobi koju lapsi kasvatama. Üldiselt kokkuvõttes loodan, et töö sisu aitab kaasa ühiskondliku arvamuse mõjutamisele, et isad on samuti lapsevanemad ning kaaslapsevanemlus on väga oluline nii lapse kui ka paarisuhte täisväärtusliku arengu jaoks.

Tänuavaldused:

Täna oma juhendajat Dagmar Kutsarit abi, toetuse ja motiveerimise eest uurimustöö valmimise protsessis.

Täna isasid, kes nõustusid uurimuses osalema ja jagasid minuga enda mõtteid, kogemusi ja tundeid isaks olemisest.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Uurimuse teoreetiline taust

1.1.1 Sotsiaalne konstruktsionism

Sotsiaalne konstruktsionism põhineb sellel, et inimesed ise loovad endale diskursiivse reaalsuse. Sotsiaalne reaalsus formuleerub tähenduste maailmast (Strömpl, 2012). Kui inimesed annavad mingile ühiskondlikule nähtusele, protsessile või inimestevahelisele suhtele oma maailmapildist ja kogemustest lähtuva seletuse, siis see on sotsiaalselt konstrueeritud reaalsus (Strömpl, 2012). Inimesed saavad iga päevaga juurde kogemusi ja teadmisi. Pidev meediavoog mõjutab meid igapäevaselt ja aitab kaasa ühiskondlike normide kinnistumisele. Mistõttu on loogiline, et sotsiaalkonstruktsionistliku lähenemise järgi on tähendused pidevas muutumises (Arendell, 1997). See tuleneb pidevalt muutuvast maailmast.

Sotsiaalne konstrueerimine toimub alati grupi tasemel. Kui inimene astub teise inimesega suhtlusesse, siis kõneledes avaldab ta oma arvamust, mis põhineb olemasoleval teadmisel või kellegi teise poolt avaldatud arvamusel. Kõnelejad vestlevad eesmärgiga anda edasi oma teadmisi või mõjutada teise inimese arvamust. Kui kõnelejaga nõustutakse, kinnitatakse tema arvamust, kui jäetakse arvamus tähelepanuta, siis eiratakse seda, kui vaieldakse vastu, siis toimub arvamuse kõrvale lükkamine ja kui arendatakse oma vaatenurgast vestlust edasi, siis muudetakse seda. Sedasi toimub tähenduse konstrueerimine (Strömpl, 2012). T. Arendell'i (1997) sõnul toimub koos sotsiaalse muutusega ka ootuste muutumine lapsevanemaks olemisest.

1.1.2 Isaksolek kui sotsiaalne konstruktsioon

Isaks olemine on bioloogilise alusega, kuid isadust saab mõtestada ka sotsiaalselt konstrueeritult. Igal inimesel on kas üks või mitu isakujundit, mille nad on enda jaoks konstrueerinud. Näiteks on oma isa, sõbra isa, isa isa ja nii edasi. Isaks olemist ja isadust defineeritakse individuaalselt, sõltuvalt näiteks tuumpere süsteemist, sotsiaalmajanduslikust staatuses ja rassilisest kuuluvusest, enda jaoks mõtestatud perepoliitikast ja üldiselt kehtivate ühiskondlikest normidest, arvamused võimalikust tulevikust ja vanemaks olemise potentsiaalsest kasust (Arendell, 1997). Klassikaliselt on isasid konstrueeritud pere majandusliku heaolu eest hoolitsejatena ja emasid laste ning kodu eest hoolitsejatena.

Läbi ajaloo on isa rolliks olnud olla õpetaja ja distsipliininõudja, leivateenija ning hiljem ka mehe rolli eeskuju ja „semu“. Varasematel aegadel nähti isa kui kõikvõimsat patriarhi, kelle võimu all oli kogu pere (Knibiehler, 1995), tänapäevaks on see enamustes riikides muutunud. Tänapäevaks on uudistest ja internetist võimalik leida artikleid, milles kirjeldatakse meeste võimu perede üle ja seda just Aafrika ja Aasia maade kultuuris. Pleck'i ja Pleck'i (1997) sõnul nähti Ameerika koloniseerimise ajal Euro-Ameerika isade peamist rolli õpetajatena ja suusõnaliste teadmiste edasiandjatena. Michael E. Lamb (2010), on kirjeldanud, kuidas isa roll on erinevate sündmustega ajateljel pidevalt muutunud. Ameerika koloniseerimise ajal oli ühiskondliku normi kohaselt isade ülesandeks õpetada lastele kohaseid väärtusi Piibli ja teiste pühatekstide alusel. Industrialiseerimise ajal aga nihkus jällegi fookus võimukandjalt pere ülalhoidjale ja finantseerijale. Kuid pärast ülemaailmset majanduskriisi hakkasid Michael'i sõnul sotsiaalteadlased isa rolli kujutama kui mehe eeskuju. Isade peamine ülesanne oli näidata poegadele ja ka tütardele, milline peab olema „õige“ mees. Pärast seda hakkas 20-nda sajandi vältel tekkima uus isakujund, mis õhutas isade osaluse suurenemist pereellu (Griswold, 1993). See idee sai alguse feministlikust liikumisest, ning hiliste 70-ndate vältel hakati järjest rohkem rääkima uuest, laste elus tähtsal kohal olevast „hoolitseva isa“ subjektist (Lamb, 2010).

Praegusel sajandil hakkab aga järjest esile tõusma uus kujund, mis on pigem hooliv ja ema kõrval seisev kaaslapsevanem (Pleck, Pleck, 1997). Kaaslapsevanema mõiste viitab sellele, mil määral vanemad jagavad vastutust ja toetavad teineteist enda rollide kujundamisel suhtes (McHale, 1995) Nagu juba eelnevalt mainitud, on isa roll muutumas rohkem lapse arengut

toetavamaks. Seda muutust on näha ka uuringutes. Kui enne 1970-ndat olid psühholoogilised uurimused jätnud kõrvale isa kui lapse arengu mõjutaja, siis hiljem hakati järjest rohkem keskenduma isa mõjule lapse elus. Kuna toimusid ühiskondlikud muutused perestruktuuris, nimelt suurenes emade osalus tööturul ja isade osalus pereelus, siis andis isade teema alust psühholoogiliste uuringute läbiviimiseks. Selle tõttu tõusid esile mitmed uuringud, nagu näiteks Mosley & Thomson (1995) ning Goldstine (1982), mille fookusesse sai isa roll lapse elus (Oliker, 2011).

1.1.3 Isad ja maskuliinsus

Isa ja meest määratletakse tihti selle järgi kui edukalt ta kohaneb ja kas ta suudab võtta sellise isa rolli, mis on sotsiaalselt ja kultuuriliselt hetkeliselt aktsepteeritav (Morman, Floyd, 2006). Üheks suureks maskuliinsuse hindajaks on meeste seas töö, täpsemalt kas töötab ja mis tööd mees teeb. Samuti võidakse kahelda mehe maskuliinsuses kui ta lahkub töölt, et olla kodune ja lapse eest hoolt kanda (Morgan, 1992). Teooriate kohaselt on feminiinsus ja maskuliinsus dünaamilised suhteptsessid, mis on pidevas muutumises seoses võimusuhetega paarisuhtes (Messner, 1993). Läänemaades on maskuliinsus tugevalt seotud sissetuleku suurusega. Uue, hooliva isa kujundi tekkimisega, on oluline mõtestada, kuidas isaks olemine väljendab mehe maskuliinsust (Brandth, Kvande, 1998).

Kui isad tulevad töölt ära, et lapse eest hoolt kanda, siis on nad üldjuhul täiesti uues situatsioonis. On leitud (Brandth, Kvande, 1998), et kuigi isad esialgu võtavad eeskuju oma naistelt ning nende kasvatusstiilist, siis mida mugavamalt nad ennast isana tunnevad, seda rohkem nagu loovad endale omase meetodi laste eest hoolitsemiseks. Samuti on leitud, et üheks isadele omaseks kasvatusvõtmeks on lapsega koos olemine ja tegelemine, mida saab võtta „maskuliinse“ kasvatusstiilina. Samuti „maskuliinse“ kasvatusstiilina on isade puhul tähele pandud seda, et õpetatakse lapsele iseseisvust ja toimetulekut (Brandth, Kvande, 1998). Need on kasvatusstiilid, mida isad kasutavad oma peres oma lastega. Kasvatuskultuur, mis praegusel hetkel on veel ühiskonnas domineeriv diskursus, on see, et mehe maskuliinsust määrab kui hea pere ülalpidaja ta on (Gregory, Milner, 2011). Mida rohkem mehed võtavad vastutust perekondlikel teemadel ja laste suhtes ning löövad kaasa traditsioonilistes majapidamistöodes, seda enam muutuvad nad perekessemaks (Plantin, Mansson, Kearney, 2003).

1.1.4 Isa lapse elus

Erinevatest uuringutest on selgunud, et need lapsed, kelle isad on hoolivad ning osalevad lapse igapäevaelus, on paremate akadeemiliste tulemustega. Täpsemalt leidis Pruett (2000), et lapsed, kelle isad on mängulised, aktiivsed osalema lapse elus ja hoolivad, on kõrgema IQ-ga ning nende keelelised ja kognitiivsed võimed on paremad. Isa mõju akadeemilistele võimetele laieneb ka teismeikka. Teismeliste parem verbaalne võimekus, intellektuaalsus ja akadeemilised saavutused on seotud isa aktiivse ja soosiva kasvatusstiiliga (Goldstine, 1982).

Kuid isade mõju lastele ei piirdu ainult akadeemilistele ja kognitiivsetele võimetele. Lisaks on leitud, et isade mõju on ka oluline laste psühholoogilise heaolu ning sotsiaalsete oskuste arengus. Seda kinnitavad uuringud, mille kohaselt on lapsed, kelle isad osalevad rohkem nende igapäevaelus, enesekindlad avastama, tunnevad ennast emotsionaalselt turvalisemalt ja kasvades suudavad paremini eakaaslastega suhestuda, mille tõttu satuvad need lapsed ka harvem pahandustesse (Yeung, Duncan, Hill, 2000). See, kuidas isad lastega mängivad, mõjutab samuti laste emotsionaalset ja sotsiaalset arengut. Emadega võrreldes veedavad isad enam aega imikute ja väikelastega üks ühele stimuleerivates, mängulistes tegevustes. Nende tegevuste käigus õpivad lapsed kontrollima oma käitumist ning tundeid (Lewis, Lamb, 2003).

Uurides kooliealisi lapsi, kellel on isaga hea suhe, tuli välja, et nendel lastel oli väiksema tõenäosusega depressiooni, neil oli vähem märgata agressiivset käitumist ning nad valetasid harvem. Samas oli nende laste puhul märgatav paremad sotsiaalsed oskused (Mosley, Thomson, 1995). Lisaks sellele on uuringutes ka leitud, et need lapsed, kes elavad koos oma isadega ning kellel on head suhted isaga, on sageli heas füüsilises ja vaimses vormis, on akadeemiliselt võimekad ning hoiduvad narkootikumidest, vägivallast ja kuritegevuslikust käitumisest (Horn, Sylvester, 2002).

Evar Post, ajakirja Pere ja Kodu tegevtoimetaja, on oma raamatus „Isa mis isa“ avaldanud arvamust, et kui laps saab isaga koos aega veeta ja samastuda, kasvab temast tõenäoliselt empaatiline ja vastutustundlik täiskasvanu. Kui aga koosveedetud aeg isa ja lapse vahel on minimaalne, isa on ükskõikne, üleolev, järsk ja autoritaarne, siis on suur risk käitumishäirete tekkeks (Post, 2011). Ning ka uuringud on tõestanud, et arengujärgule kohased positiivsed tegevused isaga tagavad lastele suurema kasu (Marsiglio, Amato, Day, Lamb, 2000). Lihtsalt kättesaadavus või pealiskaudselt isa rolli täitmine on väiksema kasuga.

Kokkuvõttes võib öelda, et oluline on isa osaluse kvaliteet, mitte kvantiteet. Uuritud on ka isade osaluse seost sündimusega. Leitud on, et riigid, kus isade osalus on suurem ning emade hoolduskoormus on vähendatud, on kõrgem sündimus (Rønsen, Skrede, 2006). See võib tuleneda tõsiasiast, et naised tunnevad meeste toetust lastega tegelemisel ja seetõttu suhtes rahulolevamana.

On teada, et vanematevaheline läbisaamine mõjutab last (Grych, Fincham, 2001), kuid on ka leitud, et isa suhe lapsega mõjutab vanematevahelist suhet. Näiteks on mõningate uuringute kohaselt olemas seos abielu stabiilsuse ja isa osaluse vahel (Cowan, Cowan, 1992). Mis tähendab, et mida parem ja lähedasem suhe on lapse ja isa vahel, seda parem on paarisuhe. Isade suurem osalus laste elus võimaldab isadel lähedasemat suhet lapsega, samas võimaldades lisaks emade-lastelisele suhtele tegeleda naistel ka karjääri edendamiseks. Seega vanemate võrdne osalus lapse elus annab mõlemale partnerile võimaluse enesetäienduseks, mis omakorda muudab suhte tugevamaks ja täisväärtuslikumaks (Lamb, 2010). Isad, kes osalevad aktiivselt laste elus, on rohkem seotud oma perega (Eggebean, Knoester, 2001). Mis tähendab, et suhted peresiseselt on samuti olulisema kaaluga. Tavaliselt nähakse majapidamistöid, lisaks lastekasvatamisele, naise ülesannetena. Kuid kui isa roll on suurem majapidamistöodes ja lapsekasvatamisel, siis see toetab naise ning soodustab suhteid lapsega (Feldman, 2000).

Uuringus (Feldman, 2000) leiti, et vanemate abieluga rahulolu on seotud isa-lapse vahelise suhtega. Sellisel juhul on tegemist mõjuga, mis toimub diaadilt diaadile. See, et isa-lapse suhe mõjutab abielu, võib tuleneda mitmest tegurist. Üheks on see, et vastutuse jagamine vanemate vahel ja lapsega tegelemine mõjutab mehe emotsionaalset tundlikkust (Feldman, 2000). Nagu eelnevalt mainitud, siis isa kodus olemine annab naistele võimaluse enesetäienduseks ja meestel lapse-isa vahelise sideme tugevdamiseks, mis omakorda tõstab mõlemapoolset rahuolu, mis kandub üle ka suhtesse. Samuti võib põhjuseks olla, et suurem osalus pereelus tõstab mehe enesekindlust ja arusaama lapsest, mis tagab mõlemale partnerile kindlustunde (Hoffman, 1983).

1.2 Uurimuse perepoliitiline taust

1.2.1 Eesti perepoliitika

Paljud isad tunnevad, et nad on laste eludes teisejärgulised (Oliker, 2011). Vaadates erinevaid lastevanematele suunatud koolitusi ja tooteid, tuleb tõdeda, et enamasti on need suunatud emadele. Kust noor ema abi saab, mida noor ema tegema peab ning teiste noorte emade kogemustest on palju kirjutatud erinevates ajakirjades, näiteks nagu „Pere ja Kodu“. Ka internetileheküljel Perekool jagatud artiklid on pigem suunatud emadele, millele viitavad ka pildid, mis lugema kutsuvad, kuna nendel on enamasti naised lastega. Sellest järeldub, et isade rolli laste elus ei nähta nii olulisena kui emade rolli.

Selleks, et isade tähtsust ühiskonnas edendada, on Eestis laste ja perede 2012-2020 arengukavas eraldi punkt, millega soovitakse edendada meeste ja naiste võrdseid võimalusi, ühitamaks töö-, pere- ja eraelu. Selle eesmärgiks on soodustada kvaliteetset ja iga pereliikme vajadustele vastavat igapäevaelu (Sotsiaalministeerium, 2011). Aastal 2011 ohustas Eestit naiste tööturul eemalejäämine ja meeste liigne töö- ja vastutuskoorem pere majandusliku heaolu eest, mis omakorda on seotud terviseriskidega. Selle tõttu oli oluline lisada arengukavasse punkt, mis arendaks naiste ja meeste võrdõiguslikkuse olukorda Eesti ühiskonnas (Sotsiaalministeerium, 2011). Arengukavas on ka märgitud soov tasakaalustada sugudevahelisi hoiakuid ja realiseerimise võimalusi. Eriti tähtsal kohal on nii naiste kui ka meeste töö, pereelu ja nende ühitamise võimalus.

Sotsiaalministeeriumi arengukava kohaselt iseloomustab Eesti perepoliitikat ema ja lapse kesksus (Sotsiaalministeerium, 2011). Sotsiaalministeeriumi poolt tellitud uuringus selgus, et kuigi üldiselt on levinud ema ja lapse keskne vaade, siis Eesti elanikest 93% arvas, et ema ja isa vastutavad võrdselt lapse kasvatamise eest (Tns Emor, 2008). Samas uuringus leiti, et Eesti isade seas on olemas soov ja valmisolek jääda lapsega koju, eriti noorema põlvkonna isadel. Emori RISC väärtushinnangute uuringus selgus, et kuigi hoiakuliselt usutakse võrdsesse lastekasvatamisesse, siis tegelik olukord on teine. Üle poole Eesti kodanikest leidis, et isa roll peres on eelkõige majanduslik toetaja. Just lapsehoolduspuhkusel emad tähtsustavad ainult emade olulisust väikelapse esimestel aastatel ning ei poolda isadele mõeldud vanemahüvitisperioodi (Tns Emor, 2008).

Kuigi mõned vanematele suunatud õigused ja hüvitised on ainult ühele või teisele, on mitmeid toetusi, mis on võrdselt mõeldud kas emale või isale. Eesti.ee lehelt on võimalik leida kõigi toetuste ja hüvitiste kirjeldused ja nõuded. Rasedus- ja sünnituspuhkus on ainult emadele ning on 140 päeva, see toetus on tööl käinud emadele 100% varasemast palgast (Rasedus- ja sünnituspuhkus, 2012). Isapuhkus on ainult isadele ja selle kestus on 10 tööpäeva. Praegusel hetkel hüvitatakse mehele isapuhkus keskmise töötasu alusel, kuid mitte rohkem kui oli kolmekordne Eesti keskmine brutopalk üle-eelmises kvartalis (Isapuhkus, 2014). Nii emal kui isal on õigus lapsehoolduspuhkusele. Seda saab võtta pärast ema rasedus- ja sünnituspuhkuse lõppu ja see kestab kuni lapse 3. sünnipäevani. Lapsehoolduspuhkust hüvitatakse puhkusele olevale vanemale eelnevast palgast 435 päeva jooksul 100%, kuid seda ainult lapse pooleteist-aastaseks saamiseni (Lapsehoolduspuhkus ja -tasu, 2016).

1.2.2 Isad ja lapsehoolduspuhkus

Mehed, kes elavad koos oma lastega, käituvad vähem riskialtimalt, st tarbivad vähem alkoholi, tubakat ja narkootikume, nende seas on depressioon harvem nähtus ning nende üldine vaimne heaolu on kõrgem (Plantin, 2007). Sellegi poolest on Eestis vähe neid mehi, kes on ametlikult lapsehoolduspuhkusel. Nimelt on alla 2% kõigist vanemahüvitist saavatest vanematest pereisad (Karu, Kasearu, Biin, 2007). Selleks, et mõista, miks see arv selline on, tuleb vaadelda, millised on selle otsusega kaasnevad positiivsed ja negatiivsed aspektid.

Sotsiaalministeeriumi tellitud ja Praxise tehtud uuring (Karu, Kasearu, Biin, 2007) tõi välja meeste peamised põhjused, miks nad jäävad või ei jää lapsehoolduspuhkusele. Enam nimetatud põhjused, miks jääda koju, olid: naine soovib minna tööle või õppima, naine vajab kodus abi, mees tahab olla lapsega koos, nii on majanduslikult kasulik, mees soovib vaheldust senisele igapäevatööle ning pärast lapsehoolduspuhkust vahetab mees töökohta. Sellest nimekirjast tuleb välja, et 4/6 põhjustest on seotud töö ja majandusliku poolega.

Põhjused, miks mees leiab, et ei ole mõistlik koju jääda lapsega, on järgnevad: laps vajab ema, mees kardab, et ei saa hakkama, nii on majanduslikult kasulik, töökohustused, mehel on hirm ohustada oma karjääri või kaotada töö, lapse ema soovib ise kodus olla, ühiskond ei mõista, oht kaotada iseseisvus. Mitte koju jäämise puhul toodi samuti majanduslikke põhjuseid, kuid lisaks neile tuleb siinkohal välja ka isade ebakindlus isarollis. Praxise uuringust selgus, et otsus sõltub lõppkokkuvõttes pereliikmete prioriteetidest. Lisaks on

otsustamisel oluliseks ka inimeste isiklikud väärtused ja järeleandlikkus (Karu, Kasearu, Biin, 2007).

Rootsis läbiviidud uuringu (Duvander, Jans, 2009) käigus otsiti vastust küsimusele: „Kas isadel, kes on olnud lapsehoolduspuhkusel, on pärast lahutust lapsega tugevam side, kui nendel isadel, kes ei olnud lapsehoolduspuhkusel.“ Uuringu tulemustest selgus, et need isad, kes juba lapse varasest east alates olid laste jaoks kättesaadavamad, olid seda ka edaspidi, isegi kui nad lastega koos ei elanud. Eelneva põhjal saab järeldada, et kui isad otsustavad lapsega koju jääda, saavutavad nad lapsega tugevama sideme. Kuna Rootsis on isaosalus ja isaroll aastaid püsinud oluline teema, siis seal on tehtud mitmeid uuringuid isaks olemisest (Ellingsæter, Leira, 2006). Üks vanematest uuringutest (Haas, 1992) käsitles isade lapsehoolduspuhkuse võtmise ja mittevõtmise põhjuseid. Tulemustest selgus, et isad, kellel juba eelnevalt oli positiivne hoiak ühiste perekondlike vastutuste suhtes, võtsid suurema tõenäosusega lapsehoolduspuhkuse. Need isad, kelle tööandjad või kaastöötajad olid kas neutraalsed või negatiivselt meelestatud ideesse, et isa võtab lapsehoolduspuhkuse, võtsid väiksema tõenäosusega lapsehoolduspuhkuse. Leitud on ka, et isad, kes töötasid erialal, kus domineerisid naised, võtavad suurema tõenäosusega lapsehoolduspuhkust (Näsman, 1996, Seward, Yeatts, Zottarelli, 2002: kaudu). Samuti on oluliseks mõjutajaks eeskuju olemasolu. Need isad, kellel oli eeskuju kellegi näol, kes oli võtnud lapsehoolduspuhkust, eriti kui neil oli pere ja partneri toetus, võtsid suurema tõenäosusega lapsehoolduspuhkust (Haas, 1992).

Eelnevalt mainitud uuringust selgus ka, et mida kauem naised imetasid last rinnaga, seda ajaliselt kaugemale lükkasid isad puhkuse võtmist. Samuti lühenes puhkuseks võetud aeg isadel. Ühtlasi leiti, et naised mõjutavad meeste otsust, kas tahtlikult või mittetahtlikult, jääda lapsega koju (Haas, 1992).

Otsides enda uuringu jaoks intervjueeritavaid, sattusin mitmete foorumite peale. Lugeses erinevatest foorumitest naiste arvamust isade kojujäämise kohta, oli tihti märgata, et naised ei usalda mehi lastega koju. Paljud naised olid selle vastu ning tõid välja lapse vajadust esimestel aastatel saada ema hoolt ja tähelepanu. Oli ka neid, kes kiitsid heaks isade osavõtlikkust pereelus. Nii nagu ilmnes foorumitest, leiavad paljud naised, et rinnaga toitmine on üks peamistest põhjustest, miks isad ei ole sobilikud koju jääma, leidsid sama ka Praxise (Karu, Kasearu, Biin, 2007) uuringus osalenud isad ja emad. Paljud isad olid arvamusel, et kuna laps vajab emapiima, siis on parem kui naine lapsega koju jääb, eriti kuna mõlemad

vanemad korruga vanemahüvitist ei saa ega jääda korruga lapsehoolduspuhkusele. Kuigi kõigi isade arust oli rinnaga toitmine tähtis, esines siingi erinevaid arusaamasid. Osade isade jaoks oli imetamine kõigest üks põhjustest, miks emad mängivad olulisemat rolli lapse elus, ülejäänud vanemarollid oluliselt ei erinenud. Samuti tõid isad välja bioloogilise sideme, mis naise ja lapse vahel tekib, oluliseks põhjuseks, miks emad peaks kodus olema lapsega (Karu, Kasearu, Biin, 2007).

Teiseks põhjuseks, miks emad peaksid koju jääma, toodi välja, et nad on paremad rööprätklemises ning tulevad paremini toime majapidamistöödega. Lisaks toodi välja, et meestel on nõrgemad närvid ning nad ei suuda laste nuttu ja kisa ära kannatada (Karu, Kasearu, Biin, 2007). Kuid seda arvamust ei toeta viimased uuringud, mis tähendab, et uskumus, et isad on ebasobilikumad lapsi kasvatama, on aegunud ühiskondlik uskumus. On ka leitud, et isade emotsionaalne side lastega vähendab tööga seotud stressi (Barnett, Marshall, Pleck, 1992).

Selleks, et Eestis kasvaks isade osalus laste kasvatamisel ja muudes pereelu tegevustes, on oluline tõsta ühiskonnas teadlikkust isade olulisusest lapse arengus ja peresüsteemis. Täna on selles valdkonnas veel arenguruumi. Euroopa Sotsiaalfondi soolise võrdõiguslikkuse programmi raames on üritatud muuta suhtumist isade ja emade võrdsusesse peres. (Sotsiaalministeerium, 2011). Kuid kuna hoiakute muutumine ei ole kiire protsess ja Eestis puudub selle teema järjepidev kajastamine, siis endiselt ollakse arvamusel, et ema, mitte isa koht on olla lapsega kodus. Mingil määral mõjutab ka palgalõhe lastevanemate kojujäämist. Sellest, kui palju keegi teenib, sõltub, kui palju saadakse toetust ja kummal vanemal on mõistlikum koju jääda. Soorollid on samuti üks tagasihoidev tegur. Lisaks poliitikameetmetele on mõistlik lastele selgitada, et ühiskondlikult eelistatud soorollid ei ole norm ning nagu käsitleb sotsiaalkonstruksionistlik lähenemine, määrab igaüks endale sobivad kehtivad normid.

1.3 Probleemiseade

Eesti Vabariigis on lastevanematel võimalik kasutada mitmeid erinevaid toetusi seoses lapsehooldusega. Kuigi mõned toetused on ainult emadele või ainult isadele, siis üldine lapsehoolduspuhkus on mõlemale võimaldatud.

Nagu eelnevalt mainitud, on isad sama olulised laste elus kui emad. Isa olemasolu ja aktiivne osalus tagab lapse intellektuaalse arengu (Goldstine, 1982) psühholoogilise heaolu ning eakohase sotsiaalsete oskuste arengu (Yeung, Duncan, Hill, 2000) ja emotsionaalse tasakaalu (Lewis, Lamb, 2003). Sellegi poolest jääb väga väike arv isadest lapsega koju (Statistikaamet, 2010). Praegused Eestis tehtud uuringud näitavad, et see tuleneb majanduslikust olukorrast, isade enda suhtumisest ning emade hoiakutest või soovist (Karu, Kasearu, Biin, 2007; Pajumets, 2010).

Võttes vaatluse alla Eestis tehtud uuringud seoses isade, lapsehoolduspuhkuse ja isadusega, tuleb välja, et käsitletakse rohkem lapsehoolduspuhkust ja miks isad seda ei kasuta (Karu, Kasearu, 2011). Samuti on uuringuid, mis vaatlevad lapsehoolduspuhkust poliitilise (Koik, 2015) või majandusliku (Leetmaa, 2012) pilgu läbi, ehk kuidas on korraldatud toetused ja kuidas neid korraldada, et isad ei peaks muretsema töö pärast. Mitu tudengitööd on tehtud teemal isade mõju lastele ja isa roll lapse elus (Sepp, 2012). Vähem aga on käsitletud Eestis isadust kui sotsiaalset konstruktsiooni ja kuidas seda eri aegade konteksti asetatakse. See, kuidas isad mõtestavad seda, mis nemad on enda isadelt isadeks kujunemisel saanud ning mida nemad isadena edasi annavad. Samuti on vähe käsitletud isa rolli ja isadust kui ajas muutuvat kontseptsiooni.

Mida aeg edasi, seda suurem on tendents uue isa roll suunas, milleks on „hooliv isa“ ehk isa, kes pigem seisab ema kõrval kaaslapsevanemana kui lihtsalt pere ülalpidajana. Seetõttu leian, et muutuva isarolli mõistmine on huvitav ning vajab rohkem kajastust. Selle tõttu otsustasin viia läbi uuringu, mis hoiab eelnevalt käsitletud aspekte meeles.

Käesoleva uurimuse eesmärgiks on vaadata isaks olemist läbi erinevate ajaetappide: isaks olemine oma lapsele, tagasivaates oma isa isaksolemisele ja tulevikuprojektsioon isaksolemise pärandist oma lapsele/lastele. Lähtun oma uurimuses sotsiaalkonstruksionistlikust paradigmat, mille kohaselt isaks olemist ja isadust defineeritakse individuaalselt (Arendell, 1997).

Uuringu eesmärgi täitmiseks intervjuerisin isasid, kes on hetkel, plaanivad olla või on olnud lähiajal lapsehoolduspuhkusel. Oluliseks oli uurida, kuidas isad, kes on olnud vastavas situatsioonis, sõnastavad isa kuvandit. Kuidas mõistavad nemad lapsehoolduspuhkust ja kuidas tunnetavad ühiskonnas levivate normide survet isaks olemisele.

Uurimise läbiviimiseks püstitasin enda jaoks viis üldist uurimusküsimust:

1. Kuidas seletavad isad lapsega kojujäämise konteksti?
2. Millisena näevad lastega kodusviibivad isad ennast isadena?
3. Millisena näevad lastega kodusolevad isad oma isasid tagasivaates?
4. Kuidas käsitlevad isad oma isaksolemist, projitseerituna laste mälestustesse tulevikus?

2. Metoodika

2.1 Metodoloogiline ja teoreetiline lähtekoht

Tulenevalt eesmärgist käesoleva tööga uurida isaks olemise sotsiaalkonstruksionistlikku lähenemisega, seega uurida kogemuste tõlgendusi sotsiaalses ja poliitilises kontekstis, valisin töö metodoloogiliseks lähenemisviisiks kvalitatiivse uurimisviisi. Kvalitatiivset uurimistööd kasutatakse inimsüsteemide uurimiseks (Van Gog jt, 2008). Kuna kvalitatiivse uurimisviisiga saab uurida inimeste kogemusi, isiklikku suhtumist ja hoiakuid (Laherand, 2008), siis see sobib minu eesmärgi saavutamiseks kõige paremini.

Oma töös käsitlen isadust ja kuidas isad tõlgendavad isaksolemise konstruktsioone, seetõttu valisin teooria selle järgi. Töö koostamisel pidasin silmas sotsiaalkonstruksionistlikku lähenemist isaksolemisele. Sotsiaalkonstruksionism käsitleb identiteeti kui sotsiaalselt konstrueeritud nähtust. Isadus kui sotsiaalne konstruktsioon sõltub iga inimese kogemustest ja nende jaoks aktsepteeritud kontekstist (Tamm, 2011). Kuna isadus on midagi, mille normid loob ühiskond ja individuaalsed kogemused, siis see lähenemine sobib töö teostamiseks.

2.2 Andmekogumismeetod

Andmed käesoleva uurimuse jaoks kogusin poolstruktureeritud intervjuu meetodil. Valisin poolstruktureeritud intervjuu, sest erinevalt struktureeritud intervjuust võimaldab see lisaküsimuste küsimist (Praakli, 2009). Kuna tegemist oli inimeste kogemustest tulenevate vastuste uurimisega, siis neid üheselt lahterdades võib palju kaduma minna. Samuti oli oluline, et mehed saaksid vabalt rääkida vastavalt oma elukogemustele ja sellele, kuidas nende isa neid kasvatas. Õunapuu (2014) toob esile, et poolstruktureeritud intervjuu puhul on intervjuu küsimused küll sõnastatud ning neid ka kasutatakse, kuid osaliselt on intervjuu reglementeerimata. Võib muuta küsimuste järjekorda intervjuu käigus, sõnastus on vabam, intervjuerija võib vastata intervjueritava poolt esitatud küsimustele ning anda lisa-informatsiooni ning kuna küsimuste liik ja arv ei ole piiratud võib intervjuu käigus küsida täpsustavaid küsimusi (Õunapuu, 2014). Intervjuu kava koosnes viiest osast: demograafilised andmed, intervjueritav isana, intervjueritav rääkides oma isast, intervjueritav rääkides oma lastest projitseerituna ja mõningad juba valmis mõeldud lisaküsimused (vt Lisa 1.).

2.3 Uurimuses osalejad

Oma uurimuse jaoks otsisin isasid, kes on hetkel lapsehoolduspuhkusel, kes on mõned aastad tagasi olnud lapsehoolduspuhkusel või kes kohe, kohe võtab lapsehoolduspuhkuse. Mul õnnestus saada ühendust kuue isaga, kes olid valmis osalema uurimuses. Ühe isaga siiski intervjuud teha ei õnnestunud, kuna tal lõppes lapsehoolduspuhkus ja ta suundus tagasi tööle, mille tõttu ei leidnud sobivat aega. Seetõttu oli lõplik osalejate arv viis isa. Otsingu kriteeriumiks oli, et isa on ametlikult lapsehoolduspuhkusel. Täpsemate demograafiliste andmed on lisades välja toodud (vt. Lisa 2.). Esimene intervjuueeritav oli töölt ära tulnud ja oli lapsega kodus, kuid ei olnud lapsehoolduspuhkusel. Tal on kaks last, kellest teisega on ta kodus. Teine intervjuueeritav sai mõned kuud tagasi isaks ja plaanis võtta ametlikku lapsehoolduspuhkust kui naisel saab 70 päeva kodus oldud. Kolmas intervjuueeritav on kahe lapse isa, ametlikult lapsehoolduspuhkusel ja seda teise lapsega. Neljas intervjuueeritav on kahe lapse isa, ametlikult lapsehoolduspuhkusel teise lapsega. Esimese lapsega oli palju kodus, kuid mitte ametlikult lapsehoolduspuhkusel. Viies intervjuueeritav on kahe lapse isa, oli teise lapsega lapsehoolduspuhkusel aasta ja pool tagasi. Enne seda oli ametlikul lapsehoolduspuhkusel ka esimese lapsega.

2.4 Uurimuse käik

Esmalt kasutasin lumepalli valimit uurimuses osalejate leidmiseks. See aga ei andnud tulemusi. Järgnevalt võtsin ühendust kahe suurfirmaga, uurides, kas seal on meessoost töötajaid, kes oleks võtnud lapsehoolduspuhkuse lähiajal. See andis mulle ühe intervjuueeritava. Kuna eelnevad otsingud tulemusi ei andnud, siis pöördusin sotsiaalmeedia poole. Panin nii Perekool.ee kui sotsiaalmeedia platvormile Facebook üles teate, mille tulemusel sain viie inimese kontaktid, kes olid valmis osalema. Kahjuks langes üks osalejatest ära, kuna tal sai lapsehoolduspuhkus just läbi ning ta naases tööle. Ta oli valmis vastama küsimustele kirjalikult, kuid aega kokku saada tal kahjuks ei olnud ning kirjalik vastamine ei oleks enam sobinud kokku kvalitatiivse uurimismeetodiga.

Intervjuud viisin läbi vahemikus 17. aprill 2016. kuni 12. mai 2016. Esimene ja neljas intervjuu toimusid rakenduse Skype vahendusel, kuna kumbki osapool ei saanud kahjuks kokku saada isiklikult. Teine intervjuu toimus Tartu Ülikooli ruumides. Kolmas intervjuu

leidis aset intervjueeritava tööruumides. Kuna isal ei olnud võimalik Tartusse sõita, aga minul oli võimalik liikuda, siis võimaldas intervjueeritav ruumi, kus sai intervjuud teha. Kuna intervjueeritava töö on seotud kiirreageerimisega, siis tekkis situatsioon, kus isa pidi reageerima tööalasele väljakutsele. Hiljem, kui intervjueeritav naases, jätkasime intervjuud. Viienda intervjueeritavaga sain samuti kokku tema töökohas ühes Eesti väikelinnas, kus intervjuu tegemiseks oli võimalik kasutada tema tööruumi. Kõikidel juhtudel olid isad avatud ning sõltumata asukohast ja kas interneti vahendusel või näost näkki, rääkisid nad oma mõtetest ja tunnetest avatult. Intervjuud salvestasin salvestiga.

Tegemist on uuringuga, mille valdkonnaks on isadus ning mille raames käsitletakse suhteid lastega, isade rolli tänapäeval ning peresuhete jagunemist. Kuna meessoost intervjueeritavad konstrueerivad oma maskuliinsust intervjuu käigus (Schwalbe, Wolkomir, 2002), siis see on midagi, millega mina pean arvestama. Kuna olen naissoost, siis on soovitatav valmistada intervjuu põhjalikult ette ja anda meessoost intervjueeritavatele põhjalik seletus toimuma hakkavast ning üldiselt uuringust. See tuleneb sellest, et maskuliinsuse iseloomulikuks jooneks on kontroll olukorra üle. Tähtis on et uurijana pean jääma mina peamiseks küsimuste küsijaks ning hoidma kontrolli intervjuu üle. Otseste küsimuste küsimise asemel soovitatakse kasutada situatsioonidest näidete toomist. See annab võimaluse hiljem analüüsida tundeid ilma nende kohta otseselt küsimata (Strömple, 2007).

Intervjuude alguses küsisin luba salvestada intervjuud, käsitlesin osalejate konfidentsiaalsust, et isikuandmeid ei esitata kujul, mis võimaldaks uurimuses osalenud isikuid tuvastada ning seletasin lühidalt, mis on töö eesmärk. Seejärel küsisin igalt intervjueeritavalt, lisaks peamistele teemadele, sissejuhatavalt küsimusi, mis olid seotud konkreetselt vastajaga. Nendeks olid peamised demograafilised küsimused, nagu vanus ja perekonnaseis. Intervjuu käigus, peale küsimuste küsimise, üritasin nii vähe ise vahele rääkida kui võimalik, et intervjueeritav saaks vabalt rääkida ilma minu suunamiseta. Samas olin koguaeg vestluses olemas, noogutades, naeratades ja andes teada, et kuulan. Enne intervjuude tegema hakkamist olin arvamusel, et üks intervjuu võtab keskmiselt 45 minutit. Umbes nii ka läks, kõige lühem intervjuu oli 37 minutit ja kõige pikem oli 1 tund ja 48 minutit, teised intervjuud olid valdavalt tunnise kestusega.

2.5 Analüüsi meetod

Intervjuude läbiviimise järel transkribeerisin need. Iga intervjuu transkribeerisin eraldi Wordi faili, failis sees nime ei kasutanud, kuid lihtsamaks arusaamiseks oli faili nimi intervjuueeritava eesnimi, perekonnanimesid ei kasutanud. Seejärel tegelesin kodeerimise ja kategoriseerimisega. Selleks, et mitte kasutada nimesid, asendasin need koodiga vastavalt mitmes intervjuu oli I(number). Kategooriad sõnastasin lähtuvalt intervjuu kavast (Lisa 1.), mis omakorda oli alus uuritavatele teemadele ning teoorias käsitletud peamistele teemadele.

2.6 Uurimuse eetiline aspekt

Osalejatega ühendust võttes andsin neile eelnevalt teada, milline on uuringu eesmärk ja et lindistan intervjuud, lisaks tutvustasin anonüümsuse ja konfidentsiaalsuse piire. Selgitasin intervjuueeritavatele, et isikuandmeid ma ei avalikusta ja intervjuu käigus kogutud andmeid kasutan üldistaval kujul. See andis mulle kindluse, et osalejad on teadlikud kõigist aspektidest ning see vähendab võimalust, et keegi diktofoni nähes keeldub. Samuti andis see osalejatele vabaduse keelduda, kui nad ei soovi, et neid lindistatakse. Selgitasin osalejatele, mis eesmärgil ma neilt ausaid vastuseid ootan ning mis kontekstis ma nende vastuseid kasutan. Selgitasin osalejatele, et töös kasutan näiteid, arvamusi ja nende kogemusi kirjeldaval kujul ning nimesid ja muid isikuandmeid töös ei kasuta, tagades neile konfidentsiaalsuse.

2.7 Eneserefleksioon

Kuna tegemist on kvalitatiivse uurimisviisiga, siis tuleb arvestada sellega, et uurijal võib olla mõju andmete kogumisele ja ka nende tõlgendamisele. Kuna tegemist oli meessoost intervjuueeritavatega, siis tuli silmas pidada eelnevalt mainitud aspekte meesuuringute kohta, minnes intervjuud läbi viima. Minu enda kogematus meessoost intervjuueeritavatega võis mõjutada intervjuud. Nimelt olin juba eelnevalt endale mõelnud, et ma lähen noore tudengina küsitlema mehi isiklikel teemadel, mille tõttu ei pruugi ma ausaid vastuseid saada. Pärast esimest intervjuud tajusin, et see on minus endas kinni ning järgmisi intervjuusid läbi viiest see mõte ei takistanud mind. Kuna eelnevalt olin intervjuueerinud vaid lapsi, siis oli minu jaoks isade intervjuueerimine uudne.

3. Analüüs

Analüüsis käsitlen tulemusi, mis on intervjuude käigus kogutud andmete põhjal leitud. Analüüsi koostades võtsin arvesse, lisaks intervjuude käigus käsitletud põhiküsimustele, intervjuude käigus esilekerkinud teemad.

3.1 Isaks olemine oma lapsele

Nagu eelnevalt mainitud otsisin oma töö jaoks mehi, kes oleks lapsehoolduspuhkusel. Viiest isast oli intervjuu toimumise ajal kaks ametlikult lapsehoolduspuhkusel. Üks isadest oli hiljuti olnud lapsehoolduspuhkusel ja teisel oli plaanis lähiajal võtta ning üks oli töölt puhkuse võtnud, et lapsega aega veeta, kuid lapsehoolduspuhkuse oli võtnud ema, et emapalk temale läheks.

3.1.1 Lapsega koju jäämise põhjus

Koju jäämise põhjuseid oli mitmeid. Üheks, mis olulist rolli mängis, oli majanduslik toimetulek. Kuigi isad olid otsustanud, et nad tahavad rohkem aega veeta lastega, oli nende jaoks oluline, et pere majanduslik olukord sellest ei halveneks. Mõningatel juhtudel rääkisid isad, et neil oli mõistlikum jääda koju lapsehoolduspuhkusele ja saada lapsetoetust kui see, et naine jääb lapsehoolduspuhkusele ja saab toetust. Kõigil juhtudel oli aga naistel suurel määral võimalik osaleda lapsekasvatases. Seega olid lapsehoolduspuhkuse ajal mõlemad vanemad tihti lapsega.

I5: „Seal oli, mulle isegi võib-olla keskne aspekt see majanduslik. No üks asi on see, et abikaasal on võimalik töötada ka niimoodi, /.../ et ta võib ka kodus teha vahepeal tööd, et arvuti peal ja mingite artiklite kallal töötada sealt, et ei ole probleemi nagu kodus töötada, et siis ta oleks nii kui nii saanud kodus olla ja majanduslikult oli ka niimoodi kavalam. /.../“

Mitmed intervjuueeritavad leidsid, et kui majanduslikult poleks see kasulik olnud, ei oleks nad olnud valmis riskima pere majanduslikku olukorda halvenemisega.

I2: „Noh, ei ma ei võta, ainuke argument millega nad suudaks võib-olla /.../ mind ümber veenda on märkimisväärne palgatõus, see oleks tõesti ainuke, et kui ma lähen lapsehoolduspuhkusele, siis jääb minu eelmise aasta keskmine palk, pluss siis miinimum, mis ma saan juurde teenida. Kui ta selle miinimumi jagu palka tõstaks, siis ma jätan lapsehoolduspuhkuse abikaasale, tema saab sealt natuke üle miinimumi ja mina saan siis põhimõtteliselt selle vahe juurde, aga koormus sellest ei muutu, et siis ma oleks nõus“

Olukorda, kus ema sai kodus olla ja isa sai poole kohaga töötada, lisaks lapsehoolduspuhkusel olla, oli nii mõnegi osalenud isa puhul. Lisaks sellele, et isad aitasid kaasa pere majanduslikule seisule, osalesid nad aktiivselt ka lapse kasvatamises. See sobis mõnele isale, teised samas leidsid, et nad pigem veedaksid rohkem aega lastega tegeledes.

I5: „/.../ et mulle meeldis see mõte, et ma saan lastega kodus olla ja nendega tegeleda päev otsa. Et noh, laste vastu mul pole kunagi midagi olnud ja noh juba enda omade vastu ja siis oli päris tore kodus olla, noh ma tegelikult nautisin seda.“

I1: „/.../ Kõige tähtsam on see, et ma saan olla lapsega ja tal on praegu palju parem /.../. Nüüd mul on lihtsalt hea meel olla. Ma ütlen ausalt, et ma ei tea, kes ma siis oleks kui mul ei oleks last.“

Lisaks majanduslikule põhjusele ja lihtsalt lapsega aja veetmisele, toodi välja lapsega oldud aja mentaalne heaolu. Nimelt mainisid paar isa, et lapsega olemine aitab neil puhata ja taastada energiat, et taas tööd teha.

I2: „Pluss, mis veel nagu võiduks selle juures on, on see, et igas töös on omad pinged ja kui need mõneks ajaks selja taha jätta, siis tõstab see motivatsioon taaskord pead kuskil taga kuklas ja saab peale seda vanemapuhkust minna vastselt reipamalt ja motiveeritumalt tööriindele tagasi. Tegelikult see jõud, mis mina oma pojast leian, see annab palju juurde.“

Seega avaldab lapsega ühiselt kodus veedetud aeg ka isadele positiivset mõju. Põhjuseid, miks koju jääda, on erinevaid ning igalühel on selle langetamisel või mittelangetamisel kindel mõjutegur, mis aitab otsustada.

3.1.2 Suhtumine isade otsusesse jääda lapsega koju

Intervjuudest selgus, et intervjueeritavate lähiringkond pigem toetas isade otsust jääda lapsehoolduspuhkusele. Avalikult ei vaadatud ega kommenteeritud halvasti isa kojujäämist. Pigem oli just isadel lähedastelt heakskiit. Toodi küll isade sõnul välja seda, et otsus peab kaalutletud ja läbimõeldud olema, et see pereelule halvasti ei mõjuks, kuid muid punkte isad välja ei toonud. Näiteks rääkis üks intervjueeritav oma kogemusest järgmist:

I5: *“Pigem ikka selline positiivne suhtumine oli valdav, kui /.../ keegi nagu niimoodi vaikides nagu ei suhtunud sellesse hästi siis sealt info puudub. Keegi ei näitand seda välja, aga ma usun, et kellelgi ei olnud põhjust nagu vastupidist arvata nagu. Nagu selles midagi halba oleks.”*

Kui intervjueeritavate vanemad ja lähedased olid üldjuhul toetavad, siis ühiskondlik toetus oli väiksem. Negatiivne tagasiside oli minimaalne, aga isad ise tundsid, et nende otsust ei pruugita alati igas olukorras heaks kiita. Üks isadest tõi välja huvitava nüansi selle kohta, miks võõrad inimesed võivad negatiivselt suhtuda. Tema rääkis:

I2: *„/.../ Mina näeks tulemas kadedust, kuidas siis näe oli kooliõpetaja ja nüüd laiskleb kodus lapsega. Seal käivad kõik pereisad tööl, palju käivad välismaal tööl, mis tähendab, et naised on Eestis madalapalgalise töö peal ja lapsed on sisuliselt ilma vanemliku järelevalveta ja sealt võib tulla see, et emale võib tekkida see tõrge, et näe laiskvorst passib kodus lapsega ja naisega mõlemad, et mis asi see siis olgu. /.../.”*

See arvamus, et ühiskondlikult vaadatakse lapsega kodus olevat isa kui kedagi, kes laiskleb ja ei tee tööd, tuli välja ka ühe teise isaga tehtud intervjuust. Nimelt ka seal tõi isa välja, et on olemas arvamus, et lapsega kodus olemine on kui tühi istumine. Seda, kas nii arvavad pigem mehed või naised, sel hetkel küsimuste hulgas ei puudutanud.

I4: „Enamus on mõistlikud. Osad jälle arvavad, et mis sa seal kodud teed, et lapsega lõbutsed. /.../ et mõtled küll, et mis see seal lapsega kodus ära istuda on, aga tegelikult see on ikka paras töö, et ega see ei ole nagu niisama, et tõstad ta kuhugile maha ja mängib ja möllab ja sina teed seal kõik ülejäänud asjad ära ja „chillid“ /.../.“

Seega on näha, et mida rohkem inimesed üksteist tunnevad, seda positiivsemalt või seda mõistlikumalt üldjuhul suhtutakse isa kojujäämisse. Kui aga inimesed on võõrad või ei tea olukorda, siis võib sealt tulla rohkem negatiivseid kommentaare.

3.1.3 Põhjused, miks Eestis isad lapsega koju ei jää

Intervjueeritavad isad, kes ise on lapsehoolduspuhkusel ja võtnud vastu otsuse lapsega kodus olla, arvasid, et Eesti isad võib-olla isegi tahaks jääda lastega koju, kuid see pole ainult tahtmise asi. See on suur samm mehe jaoks ja Eesti ühiskonnas isegi veel ekstreemsus.

I3: „Ma usun, /.../ et Eesti isa on iseenesest tubli, aga ma ei usu täna, et isad on nagu valmis seda nagu seda maksimaalsusesse minema /.../.“

Kuigi ettekujutused isadest ja isaksolemisest on muutumas ja järjest rohkem hakatakse väärtustama isa osalust lapse elus, tundub praegune Eesti peremudel intervjuude järgi pigem selline, kus ema on kodus ja kasvatab last ning isa käib tööl ja hoolitseb majandusliku poole eest. Intervjueerides isasid selgus, et ka nende meelest hoiab Eesti mehi eemal lapsehoolduspuhkusest ühiskondlik suhtumine ja praeguse peremudeli muutumatus.

I1: „Ma arvan, et see on see sisse harjunud elumudel, /.../ Et kõik aeg on niimoodi olnud, et vanemad ja esivanemad, et ema on lastega ja isa käib tööl, et sellest mudelist nagu välja tulla on nagu raske.“

I5: „Tõenäoliselt /.../ põhiline põhjus on selles lihtsalt, et selline traditsiooniline suhtumine ongi sama, et võib-olla lastel ema oleks nagu võib-olla loomulikum kasvataja väikse lapse eas. /.../ Eesti ühiskonnas veel ollakse sellistes asjades kinni tihtipeale, sellistes konservatiivsetes suhtumistes. /.../.“

Harjumustele vastu hakkamine nõuab isade meelest julgust ja tahet. Intervjuudest ilmnes, et isade arvates võiksid isad lapsega koju jääda tingimusel, et see on perekonnas läbi arutatud ja kaalutletud otsus.

3.1.4 Isade suhtumine arvamusse, et lapsed vajavad esimestel eluaastatel pigem ema

Isade sõnul on emad olulised lapse esimestel eluaastatel. Samas leidsid enamus, et emal ei ole kogu vastutus ning nii isa kui ema võrdselt peaksid osalema lapse elus ja kasvatuses. Isad olid arvamusel, et laps on mõlema vanema vastutus ning teineteisele tuleks lapse kasvatamisel toeks olla ja et üks ei peaks vastutama rohkem kui teine vanem.

I4: „BS. /.../ Me oleme abikaasaga võib nii-öelda, alati jaganud rollid võrdselt, /.../ aga tänapäeval kui sa oled abielus ja see on abi ja elu, et sa aitad nagu üksteist ja kui üks ei jaksaks jaksab teine. /.../ kui koos on laps saadud, siis tuleb koos laste eest hoolitseda. /.../ Tal on ikka mõlemat vaja.“

Isade intervjuudest selgus, et lapsevanematena peaksid mees ja naine olema üksteisele toeks. Kuna tegemist on partnerlusega, siis on oluline, et ema ja isa teeksid koostööd ühise eesmärgi nimel, milleks on lapse kasvatamine ja pere loomine.

Kui arutada ema ja lapse sidet võrreldes isa ja lapse sidemega, siis isad üldjuhul leidsid, et ema ja lapse vahel on paratamatult see side juba sünnist saadik olemas, samas kui isad peavad selleks tööd tegema, et see side tekiks. Üks isadest ütles:

I3: „Tegelikult see on ju tõestatud ka, et lapsel on see side emaga olemas. /.../ Kui seda rinna faktorit välja arvata, siis saab mees täiesti vabalt hakkama. /.../.“

Üks isadest oli arvamusel, et ei ole oluline, kes lapse jaoks olemas on, olgu see ema, isa, onu või vanaema. Peaasi on see, et lapsel oleks keegi, kes tema eest hoolitseks.

I1: „/.../ ühte kindlat isikut. See lihtsalt suurel määral on selleks ema, aga selleks ei pea olema ema.“

Seega on isade arust kõige tähtsam lapse jaoks, et tema juures on keegi, kes teda armastaks ja temast hooliks. Olulisemaks sellest, kes see inimene on, kes lapse eest hoolt kannab, peeti seda, et laps oleks selle inimese jaoks esikohal.

3.1.5 Hinnang endale kui isale

Paludes intervjuueeritavatel ennast isana kirjeldada, tuli peamiselt välja kui palju isad hindavad oma aja panustamist lapse kasvatamisse. Mainiti mitmel korral, kui tähtis on lapse jaoks kohalolek. Seda, et nende isade jaoks on oluline oma aja andmine lapsele, on selgelt arusaadav nende otsusest jääda lapsega koju. Üks isa kirjeldas ennast ja mis ta enda juures isana hindab järgnevalt:

I5: „/.../ et ma olen leidnud piisavalt aega ikkagi oma lastega tegeleda. Olen nagu lähenenud kogu sellele kasvatamisprotsessile kuidagi teadlikult. /.../“

Mitmed isad mainisid ka ühiste tegevuste tegemist, mis annab ka aimu, et ühiste tegevuste tegemine on samuti midagi, mida isad hindavad „hoolitseva isa“ konstruktsioonina. Näiteks kirjeldas üks isa ennast, seoses ühiste tegevustega, järgnevalt:

I4: „Ma arvan see, et ma viitsin nendega tegeleda üldse, /.../ See on võib-olla minu kiiks, aga minul on oluline see, et ma saan nendega ka tegeleda. Küll hobid teen siis kui tuleb hobide aega. Tulebki, siis kui on rohkem aega.“

Valdavalt arvati meestest, kes ei pühenda aega lastele või kes võtavad isaks olemist lihtsakäeliselt, et nende prioriteedid peaks rohkem olema sätestatud laste kasvatamisele läbi nendega koosveedetava aja. Lastekasvatamine on nende isade jaoks prioriteetne täiskoormusega tegevus.

I4: „Selles mõttes, et tema tuleb koju ja hakkab kohe enda hobide ja asjadega tegelema. Küll nii öelda nädalavahetus tuleb, küll ta siis tegeleb lastega.“

I3: „/.../ teisisõnu ma ei ole see isa, see rongaisa ega see isa, kes võimalikult palju oleks emal, sest see on nii stressirohke. /.../ Aga oma tutvusringkonnast nii palju on sellist asju, et isad arvavad, et nad oskavad lastega peale hakata, tegelikult ei oska. Kuniks sinna maani välja, et mähkmete vahetus, mis on nii elementaarne. Mind ajab päris vihale juba kui see on nii saamatu mees.“

Seega on isade jaoks oluline, et kui nad on võtnud vastu otsuse olla kodus lastega, siis nad saavad panustada oma aega laste aktiivsele kasvatusel. Isana hinnatigi enda juures kõige kõrgemalt panustamist lapse arengusse. Võib öelda, et kuna lapse kasvatamine ei ole lihtne, siis oli kõigi isade puhul selgelt tuntav uhkusetunne, mis kaasnes sellega, et nad on isad, kes osalevad lapse kasvatuses. Üks isa isegi leidis, et kogemuste saamine on oluline, et seda saaks jagada teistega:

I3: „/.../ ma saan aru, mis asi on olla isaroll /.../. Ma, nagu ma enne ütlesin, üritan kõik asjad nagu omal nahal tunda saada ehk siis kunagi hiljem on kellelegi nõu anda. /.../ Mehed ei ole mätsud, mehed saavad väga hästi hakkama.“

See, et räägiti ajast ja osalusest kui palusin ennast isana kirjeldada ja tuua välja, mida enda juures isana hinnatakse, annab mõista, et see on isade jaoks oluline määraja isaksolemise seletusest. Seega võib öelda, et isad on uhked selle üle, et nad on olemas oma laste jaoks ja panustavad nende igapäeva ellu rohkem kui tavaliselt meie ühiskonnas normiks peetakse.

3.1.6 Lapsega koosolemise mõju isale

Isa ja lapse vaheline suhe arendab mitte ainult last, vaid ka isa mitmel moel. Seda tõdevad isad ise samuti. Mitmel korral mainiti enesearengut, mis käib koos lapse saamise ja kasvatamisega. Lapsega kodus olemine õpetas isade sõnul neile hindama teisi väärtusi. Isad väärtustavad koos veedetud aega, lapse esimesi sõnu või samme ja lapsele edasi antavaid teadmisi. Samuti tundsid isad uhkust sellest, et nad tundsid ära lapse eakohase arengu. Näiteks rääkis üks isadest oma kogemustest järgnevat:

I5: „/.../ Võib-olla ma mõtlen ise, et /.../ teatud selline pehmenemine toimub nagu. Kõik lähedavad veits pehmoks ära mingil määral peale laste saamist, et noh, ma ei teagi. Võib-olla see toimus juba enne laste saamist /.../, et õpid hindama teistsuguseid väärtusi ka rohkem, võib-olla /.../ pöörad rohkem tähelepanu mingitele asjadele.“

Toodi välja kohusetunde kasvamisest, mis tuleb isaks saamisega ning kuidas isa olemine on mingil määral aidanud asjad perspektiivi panna. Kui enne lapse saamist oli paljudel veel nooruki tunne, siis pärast esimest last toimus kiire suureks kasvamine. Intervjuude käigus muutus arusaadavaks, et isad on väga huvitatud lapse kasvatamisest, sest nad saavad panustada millessegi suuremasse nagu üks isadest ütles:

I2: „/.../ et lapsed panevad mehed kahe jalaga maapeale. Kui sa tunned ennast vähegi mehena, siis peale lapse sünni tunned sa seda, et lõpuks on kõik varbad ja kannad vasta maad, et see vastutus, see vastutustunne, mis tuleb sellega /.../ et see vastutus millegi endast suurema eest, mis siis, et see laps on füüsiliselt pisikena aga perekonnast taabis on see laps ikkagi kõige tähtsam.“

Üheks oluliseks aspektiks, mida toodi välja, oli side, mis tekib lapse ja lapsevanema vahel. Isade sõnul on lapse ja vanema side kiirem tekkima või isegi tugevam kui lapsevanem on veetnud suuremad ja tähtsamad etapid lapse arengust temaga. Isade sõnul ei pea isa tööl käimine ilmtingimata tähendama, et tal ei teki see side lapsega. Oluline on lihtsalt, et kui panustada oma aega lapsele, siis seda tehes keskendutaks täielikult lapsele. Kui vanem on täiskoormusega tööl, siis on oluline, et ta kompenseeriks selle eemal oldud aja lihtsalt täies mahus.

I1: „/.../ Sa nii-öelda annad aega, et selles suhtes, et ma tean ka näiteid sellest, kus reaalselt ei saa isa lapsega nii palju koos olla, aga kui ta annab selle väikse aja mis tal on, annab nagu 100% lapsele, mitte lapsega aeg on see, et telekas mängib ja siis nii-öelda üleõla räägib. Aga kui sa ikkagi 100% keskendud lapsele, siis see jääb meelde.“

Lisaks sellele, et tekib side isa ja lapse vahel, on isade arust oluline näha lapse arengut. Isad väärtustasid seda, et nad on kohal selles protsessis ja kuulevad kuidas laps ütleb oma esimesed sõnad ja kuidas ta käima õpib, lisaks kõigile teistele pisikestele sammudele.

I4: „Näha seda huvitavat arengut, kuidas mingid väiksed asjad panevad ta silma särama ja kuidas ta avastab seda maailma, et ta saab nüüd seda teha ja teist asja, et see areng on nagu kõige lähedam ja see kuidas sa kuuled, kuidas ta hakkab rääkima ja need sõnad kuidas tulevad. /.../.“

Töö ja kodu vahel tasakaalu leidmine ei ole lihtne ning selle tõttu võib palju märkamata jääda. Kui isad ise panustavad kohalolekusse ja üritavad olla olemas võimalikult palju, siis võimalus olulisest ilma jääda on väiksem. Kui aga tõsta esikohale midagi muud, siis võib nii mõnigi oluline asi märkamata jääda. Kui oluline on isa jaoks olla olemas lapse arengu käigus, kirjeldab üks isa läbi arutelu, et millest jäävad need isad ilma, kes ei ole kohal:

I3: „Nad jäävad ilma sellest kõige toredamast protsessist nagu lapse areng, kasvamine, /.../ see roomamise hetkest, see pööramise hetkest, et mehed ei teagi tegelikult küsida, et mis kuulub tavaliste alla. /.../ Nad jäävad konkreetselt sellest hetkest ilma, et nad saavad aru ka, et mis moodi see laps nagu kasvab.“

Seega on isade jaoks, samamoodi nagu emade jaoks, väga oluline näha ja ise kogeda lapse arengut ning pisikesi ja suuri muutusi lapse kasvades. Lisaks sellele õpetab lapse saamine ja lapsega olemine meestele mitmeid väärtusi.

3.2 Tagasivaade oma isale

Isaks saamine on pikk protsess, mille käigus pidevalt õpitakse. Kasvame ja õpime ju peamiselt oma vanemate käe all. Seetõttu on oluline vaadata ka isade enda isasid ja mida isad on õppinud isaks olemise kohta oma isadelt. Kuna aga on olukordi, kus isa ei osale lapse elus, mis oli ka mõne osaleja puhul nii, siis nendes situatsioonides lähtutakse inimese elus olevast isafiguurist. Lisaks vaatasin ka bioloogilise isa kasvatuses ja käitumisest saadud õppetunde.

3.2.1 Isade hinnang enda isale

Uurisin isadelt, milline oli nende isa. Kuidas nad mäletavad oma isa isana ja mida nad üldiselt mäletavad oma lapsepõlvest isaga seonduvat.

Suurem hulk isasid mäletasid enda isa positiivse eeskujuna. Need isad, kellel oli vähene kokkupuude oma isaga lapsepõlves, ei mäletanud enda bioloogilisest isast eriti palju. Ühe isaga pikemalt juba vestluses olnud, selgus, et isa, kellest ta räägib on kasuisa. Küsimusele: „kuidas kirjeldaksid enda isa?“ vastas intervjuueeritav järgnevalt:

I3: „Mul on bioloogiline isa ja siis see, kes kasvatanud, ehk minu isa. Kui me räägime selles kontekstis, et kes on minu isa, mind kasvatanud, siis on tema on ka seda /.../.“

See näitab, et isaks olemine ei ole ainult bioloogilise sideme omamine, vaid midagi palju olulisemat ja keerulisemat. Isa oli intervjuueeritavate jaoks keegi, kes on olnud kohal ja panustanud lapse kasvatusse.

Kuid olenemata bioloogilisest sidemest, kui isa oli olnud olemas ja panustas lapse arengusse, siis meenutasid isad enda isasid austuse ja armastusega.

I2: „/.../ Miks minu jaoks on hästi naljakas, et kõik arvavad, et ta on kuri, ta ei ole kuri. Ta on soe ja ta on abivalmis ja ma ei kujuta teda ette mingit muud moodi /.../. Tõsine isa, isa suure tähega.“

Kuigi mehed nägid enda isade kasvatuses ka kohati puudujääke, siis sellegi poolest mõisteti nende tegusid ja saadi aru, et tegemist oli põhjendatud käitumisega.

3.2.2 Isade õpetused isaksolemisest

Kõik isad tõid välja, et otseselt midagi ei olegi õpetatud isaksolemise kohta. Kõik, mis praeguseks on õpitud, on isade käitumisest ja olekust lihtsalt üle võetud. Seda tõi välja ka üks isadest, kes ütles:

I2: „Mina olen oma isalt palju õppinud. Aga mina olen seda õppinud sedasi, et tema pole seda õpetanud.“

Sellegi poolest olid isad õppinud oma isaeskujudelt, lisaks üldistele asjadele, mehe rolli pereelus, töö tegemist ja kasvatust. Samuti õpiti isadelt kui oluline on oma lapse jaoks kohal olla.

I3: „/.../ Aga päris isa kes täna, isa on ikkagi õpetanud mulle sellist noh üleüldist ütleme siis isaks olemist, et üks siis tuleb ise hakkama saada ja tuleb olla see perepea ja seda rolli seal. Ma ei oskagi öelda, ma pigem ütleks, et see on selline üdine, et seal on kõik asjad sees, töö või siuke majandusliku poole vaatamine. Õpetanud olla oma lastele lihtsalt olemas, et see ongi tegelikult kõige olulisem. /.../.“

Need mehed, kelle bioloogiline isa oli pere juurest lahkunud, olid õppinud oma isa puudujääkidest. See tähendab, et õpiti isadelt, mida hea isa tegema ei peaks. Samuti toodi välja, et sellest situatsioonist õpiti iseseisvust. Kuid paljude puhul oli arusaadav, et bioloogilise isa puudumine oli mõjutanud neid sügavalt. Nimelt oldi arvamusel, et ise peab toime tulema ja tihti saab loota ainult iseendale.

I3: „No bioloogiline isa on õpetanud seda kohusetunnet siis olla ikkagi olemas oma lastele, lihtsalt tema tegematusel pärast. Tema ei ole midagi teinud, aga just tema tegevusetus on õpetanud mulle olla parem, mitte sama rada minna ./.../“

Seega õpetavad isad meid isegi siis, kui nad ise sellest teadlikud ei ole. Kuna mehed õpetavad ja õpivad läbi tegevuste, siis on oluline, et need tegevused oleksid suunatud laste arendamisele ja heaolu parandamisele.

3.2.3 Isade sarnasused oma isadele

Intervjuude käigus tuli välja sarnasusi osalejate ja nende isade kasvatusmeetodites. See tuleneb sellest, et esmast isaks olemist õpivad mehed ikkagi oma isadelt. Osalejad õppisid isadelt vaadates neid tegutsemas. Need, kellel oli nooremaid õdesid-vendi, said isa jälgida oma noorema õe või venna kasvatamisel ja võtsid sealt üle kasvatusstiili. Need, kellel ei olnud võimalik jälgida, kuidas isa kasvatab vendi-õdesid, jälgisid lihtsalt isa käitumist ja kui hakkasid ise isaks saades sellele mõtlema, said aru, mis on sarnane nende isadele.

I2: „/.../ kõige vanemana oli mul privileeg jälgida, kuidas isa oli kõige nooremaga. Nii palju kui ma sellest mäletan, siis oli tema üsna sama moodi nagu mina praegu üritan olla, et just see, et toimetan kõige nooremaga nagu mina toimetan praegu oma kõige esimesega. /.../“

Tegevused, mida nende isad õpetasid neile, üritasid nüüd isad edasi õpetada oma lastele. Samuti üritati edasi anda teadmisi ja ka mingil määral olekut. Üks isa näiteks sõnastas seda järgnevalt:

I4: „/.../ Ja ma olen üritanud poistele seda käsitöö rida ajada, et nad seda õpiks ja seda rahulikku joont, et enne kui tegutsed siis mõtle. /.../“

Seega võib öelda, et isad õpetavad eelkõige läbi iseenda tegevuste. Kui nad panustavad oma teadmisi ja aega lastele, siis see juba iseenesest õpetab ja kasvatab lapsi.

3.2.4 Isade erinevus generatsioonide vältel

Kuigi esmaseks isafiguuriks ja isarolli eeskujuks on lastel oma isa, siis lõplikult kujuneb mees isana läbi mitmete tegurite. Küsides intervjuueeritavatelt selle kohta, siis oli neile lihtsam erinevuste kui sarnasuste nimetamine. Osati kindlalt välja tuua, mis on erinevus nende ja isade vahel ning mida kindlasti vältida soovitakse, mida nende isad tegid. Toodi välja isikuomadusi, mis erinevad ning toodi välja ka tegevusi, mida intervjuueeritavad isad teevad erinevalt oma isadele. Üks isades ütles järgnevat:

I2: „Ma ei ole nii jäik. /.../ Mina olen üsna oma teadlikust east alates olnud selline, kes kuulab ja õpib, kes kohandab vastavalt vajadusele oma teadmisi, oma arvamusi, oma seisukohti. /.../ Vahe, mis kindlasti isaga on, on see, et ma räägin väga palju rohkem kui isa.“

Isad, kellel oli vähene kokkupuude enda bioloogilise isaga, tõid välja, et erinevalt nende isadest, plaanisid intervjuueeritavad isad olla lapse jaoks olemas ja panustada oma hoolt ja aega nende kasvatamisele. nende jaoks oli tähtis, et nende lapsed saaksid seda, mida nemad ei saanud oma bioloogilistelt isadelt.

I1: „Üks asi mis mina teen on see, et mina annan lapsele aega. Ma annan enda aega talle, et kui ma temaga olen, siis ma olen temaga, siis ma annan 100% sinna, et siis ma ei tegele nagu teiste asjadega eriti. /.../“

Kuigi isad võtsid mõningaid asju üle oma isade kasvatuselt, tegid nad siiski asju teisiti, praeguste kasvatusmeetodite järgi ja konstrueerisid ennast isana selle järgi, millised olid nende endi kogemused ja teadmised isaksolemise kohta.

3.3 Intervjueeritava lapsed tulevikuvisioonis

Kuna uuritavad olid kõik kas sel hetkel lapsehoolduspuhkusel, lapsehoolduspuhkusel ära olnud või plaanisid lähiajal olla, siis nende laste käest küsida: „Milline on sinu isa?“, ma ei saanud. Seega küsisin isadelt endilt. Ma palusin isadel ette kujutada, et nende laps on juba ise lapsevanem ja tema juurde tuleb sarnase uurimuse läbiviija ning küsib: „Mõeldes oma lapsepõlvele, mis kõigepealt meenub, milline oli teie isa?“ Mis nad arvavad ja mis nad tahaksid, et nende laps siis räägiks.

3.3.1 Lapse arvamus isast tulevikuprojektsioonina

Kuna vaadatud sai isasid endid isadena ja sai vaadeldud, mida mäletasid isad oma isadest ehk mida nad enam tähtsustavad enda isa juures, siis on oluline vaadelda ka seda, mida isad tahaksid edasi anda ja mida nemad peavad oluliseks, et nende laps nende juures mäletab.

Isad lootsid, et nende lapsed mäletavad nende olemasolu hea isana. See, et nad olid lastele toeks ja et nad võtsid aega lastega olemiseks ja tegemiseks. Taheti meelde jääda hooliva, rõõmsa ja armastava isana, kellega koos sai palju kogetud ja kes õpetas eluks olulisi asju. Näiteks ütles üks intervjueeritavates järgnevat:

I2: „/.../ Ma ei taha meelde jääda klounina, aga ma tahan meelde jääda rõõmsameelsena ja ma teen kõik selleks, et ma oleksin selline sama rõõmsameelne mina, kes ma olen täna, kes oli minu isa kui minu isa, kes on siamaani ja kes oli minu vanaisa kui ta elus oli. Ma olen suure jutuga aga ma tahaks endast jätta sellise konkreetse mulje.“

Isad, kelle bioloogiline isa ei olnud nende kasvamises ja elus osalenud, soovisid eelkõige, et nemad, minnes teist rada, jäävad lastele meelde hoolivatena ja alati olemasolevatena. Sedasi ütles ka üks isadest:

I1: „Ma nagu soovin seda, et ta nagu mäletaks siukest head olemist ja et oli nagu aega /.../ Ma nagu ise näen, et ma ise pole seda saanud, et võib-olla ma siis sellega nagu korvan.“

Väga vähe väärtustati asju. Ükski isa ei soovinud jääda lastele meelde isana, kes annab neile kõik, mis nad soovivad, andes neile lihtsalt tühje esemeid kompenseerimaks näiteks eemaloldud aega.

I1: „/.../ ma olen neile andnud aega ja ma arvan, et see ongi kõige rohkem, mis ma saan anda, sest kes seda mäletab, et oh, tema andis mulle uued tossud või jalgratta, et need on nagu asjad, mis ei ole olulised.“

Sõltumata isast, lootsid kõik, et nende lapsed mäletavad neid heade isadena, kes koos nendega aega veetsid ja kes oma teadmisi edasi andsid ning toetasid lapsi nende otsustes.

3.3.2 „Hoolitseva isa“ kujutus tulevikuprojektsioonina

Isad annavad paljuski oma teadmisi ja tundeid edasi läbi tegevuste. See on midagi, mis tundub olevat isade puhul tavaline lähenemine, sest nii nagu isad mäletasid tegevusi oma isadega, tahavad ka uuringus osalenud isad, et nende lapsed mäletaksid neid, lisaks muule, läbi tegevuste. Läbi tegevuste sooviti edasi anda ka emotsiooni, mis võiks kaasneda koos tehtud tegevustega. Näiteks ütles üks isadest nii:

I4: „/.../ Eks ma proovin palju pulli teha ja käia igal pool, et ta ei oleks nagu päris eluvõõras. Ma arvan, et kogemusi olen äkki andnud talle ja siukest tavalist asju /.../ No et sai ikka minuga pulli ja sai igast värki teha, et oli minuga olla äge koos. /.../.“

Mis aga tuli jutuks vaid ühe isa puhul oli armastus ja selle avaldamine. Üks isadest mainis otse välja, et ta loodab, et tema lapsed mäletavad tema puhul seda, et ta armastas neid.

I5: „/.../ No kindlasti see, et noh, et nad saaksid aru, et issi armastas neid ikka või noh ütleme, et nad olid ikka kõige tähtsamad issi jaoks või selles mõttes, et see on nagu hästi oluline signaal, et seal ei olekski mingisugust vastupidist arvamust ja kahtlust üldse. /.../.“

See on üks oluline asi, mida kõik isad üritavad edasi anda, kuid väga vähesed panevad seda sõnadesse. Kuna meestel on „maskuliinne“ kasvatusstiil, siis tihti peetakse läbi tegude näitamist piisavaks, mis aga alati ei pruugi edasi jõuda lasteni.

4. Arutelu

Kuna on teada, et isadus ja isakujund on pidevalt muutuv sotsiaalne tõlgendus (Marsiglio, Amato, Day, Lamb, 2000), siis oli töö üheks eesmärgiks uurida isade endi sotsiaalkonstruksionistlikku käsitlemist isadusest. Traditsioonilise tööga hõivatud ja lastega vähetegeleva *versus* hooliva, lastele aega ja energiat panustava isa kujundi kujunemisel on suur roll isadel endil, seega on oluline teada, kuidas isad iseennast isana näevad ja mida enda juures isana hindavad. Tänapäeval räägitakse järjest rohkem „hoolitseva isa“ konstruktsioonist (Lamb 2010). See, kuidas väljendub „hoolitsev isa“, tuli intervjuude käigus selgelt välja. „Hoolitsev isa“ kujund oli isade mõistes isa, kes panustab oma aega lapse kasvatamisele. Isad hindasid enda kui isa juures seda, et nad on lapse jaoks olemas ja teevad ühiseid tegevusi lastega.

4.1 Lapsega kodusolek on strateegiline otsus

Kuigi on teaduslikke kinnitusi sellele, et nii mehed kui ka naised panustavad lapse arengusse esimestel aastatel aktiivselt (Pruett, 2000) ning ei ole leitud, et isad ei saaks lastega üksi hakkama, siis sellegi poolest on Eestis vähe isasid väikse lapsega kodus (Karu, Kasearu, Biin, 2007). Siiski leidub Eestis mõningaid isasid, kes on otsustanud lapsega kodus olla. Üheks põhjuseks, mida töid välja ka uuringus osalejad, oli majanduslik tulu. Kuna lapsehoolduspuhkuse kõrvalt on seadusega lubatud ka poole kohaga töötamine ja lapsetoetus sõltub eelnevast sissetulekust, siis on vahepeal perekonnale kasulikum kui isa jääb lapsehoolduspuhkusele ja ema kas töötab, õpib või on töötuna arvel.

Lisaks sellele, et koju jäämiseks on majanduslik põhjus, on ka mitte koju jäämiseks majanduslikud põhjused. Uuringust tuli välja, et kui lapsega koju jäämine ei oleks perele majanduslikult kasulik, siis isad loobuks lapsehoolduspuhkusest ja ema jääks lapsega koju. Üheks sellega seotud põhjuseks on see, et meestel on hirm ohustada oma karjääri või koguni oht kaotada töö (Karu, Kasearu, Biin, 2007). Sama on leitud uuringus, mille viis läbi Haas (1992). Isad olid pigem valmis võtma lapsehoolduspuhkust kui nende tööandjad või kaastöötajad olid positiivselt meelestatud sellesse ideesse. Põhjuseid, miks jääda lapsega koju, on ka teisi ning muidugi sõltub see iga inimese isiklikest hoiakutest ja suhtumistest (Karu,

Kasearu, Biin, 2007). Seega on otsus jääda lapsega koju mõjutatud inimese lähikeskkonnast, kus igal inimesel veel eraldi on oma arusaam ja mõistmine isaksolemise kohta. Enne otsuse langetamist tehakse eeltööd seadustest ning uuritakse teiste kogemusi. Selleks, et olukorrast midagi võita, tehakse väga kaalutletud otsus.

4.2 Uurimuses ilmnenu isakonstruktsioon

Isadus on sotsiaalselt konstrueeritud nähtus (Tamm, 2011). Iga mees sõnastab enda jaoks hea isa ettekujutuse lähtudes hetke ühiskonna normile, oma isale ja enda maailmapildile. Selle tõttu on iga isa omamoodi. Seda tehakse teiste hulgas läbi kogemuste ja teadmiste. Vaadeldes oma isa ja sõprade isasid noorena, saavad mehed esimese kogemuse isaks olemise mõistest. Selle tõttu on mehed kohati oma isarollides sarnased enda isadele. Ka uurimuses osalenud mehed olid seda tähele pannud, et nad on üle võtnud mõningaid tegevusi ja maneere, mis oli nende isade puhul märgatav. See tuleneb sellest, et eelmise sajandil oli isade ülesanne kujutada „õige“ mehe rolli (Lamb, 2010). Oma isafiguurilt õppimine ja temaga sarnaselt käitumine kirjeldab isa konstruktsiooni, mis luuakse vastavalt eeskujudele ja oma kogemustele sellise isakujuga.

Töö raames käsitlesin isadust kui arenevat rolli, milles peab õppima, kogema ja kasvama. Uurimuses selgus, et isad soovivad, et nende lapsed mäletaksid neid osavõtlike ja hoolitsevate isadena. Samuti mainiti, kuidas oma isafiguurilt õpitud tegevusi üritatakse edasi anda oma lapsele, mis tuleneb nagu ka juba mainitud, sellest, et meeste „maskuliinse“ kasvatusstiili juurde käib õpetamine läbi tegevuste (Brandth, Kvande, 1998). Mis toob välja järjekordse isakonstruktsiooni kujunemise - isa kui mees ja perepea. Keegi, kes annab edasi oma teadmisi ja kes hoolitseb pere eest.

Veel üheks oluliseks aspektiks isakujundi kujunemisel on ühiskondlik mõju, isa sotsiaalse konstruktsioonina. Näiteks kuidas sõbrad, tuttavad ja ka töökaaslased suhtuvad sinusse kui isasse. Nagu intervjuudest selgus, siis oli sõprade ja tööandja positiivne suhtumine pigem isasid julgustav, et võtta lapsehoolduspuhkus. Seega panustades rohkem „hoolitseva isa“ konstruktsiooni levikusse ja muutes enda mõistmist isakujundist.

4.3 „Hoolitsev isa“ vs ühiskonna konservatiivsed ettekujutused soorollidest

Kuna oma töös käsitlen isadust kui sotsiaalselt konstrueeritud nähtust, siis oli oluline uurida isadelt, kes on lapsega koju jäänud, et mis on nende arvamus sellest, et Eesti isad ei jää väga tihti lapsega koju. Kuigi Eesti laste ja perede 2012-2020 arengukavas on eraldi punktid, millega soovitakse edendada meeste ja naiste võrdseid võimalusi ja tasakaalustada sugudevahelisi hoiakuid (Sotsiaalministeerium, 2011), siis sellegi poolest on isade sõnul pigem harv nähtus, et mees on lapsehoolduspuhkusel

Otsus jääda koju või mitte on iga inimese individuaalne. Samas mõjutavad hetkelised sotsiaalsed konstruktsioonid ja poliitilised vaated isade otsuseid (Lamb, 2010). Selleks, et uurida, mismoodi teised inimesed isade ümber neid mõjutavad, uurisin uurimuses osalejatelt, milline oli nende lähiringkonna suhtumine nende otsusele jääda lapsehoolduspuhkusele. Kuna uuringus osalevad isad olid enamasti juba otsuse langetanud koju jääda ja olid ka juba lastega kodus või olid ära olnud, siis suure tõenäosusega on nende lähikeskkonna suhtumine „hoolitseva isa“ konstruktsiooni pigem positiivne. Intervjuud seda ka kinnitavad, et lähedaste suhtumine oli valdavalt positiivne. Isad ise polnud otseselt kogunud laiemal kogukonnal negatiivset suhtumist, kuid olid arvamusel, et kui inimeste käest küsida, siis nad pigem oleks negatiivse suhtumisega. Arvati, et inimestel võib olla arvamus lapsega kodus olevatest isadest kui laisklevatest isadest, kes ei viitsi tööl käia. See võib tuleneda aegunud ettekujutustest soorollidesse, mille järgi mees on hea isa või maskuliine, olenevalt tema tööst (Morgan, 1992). Samas on uurimuses osalenud isad seisnud vastakuti ühiskondlike hoiakutega ja teinud kaalutletud otsuse jääda koju vaatamata esinevatele hoiakutele.

Emori (2008) tehtud uuringus tuli välja, et kuigi 93% eesti elanikest arvas, et ema ja isa vastutavad võrdselt lapse kasvatamise eest, siis tegelikult üle poolte Eesti elanikest leidis, et isa roll on eelkõige majanduslik toetaja. Samas uuringus selgus ka, et emad, kes olid lapsehoolduspuhkusel, tähtsustasid ema olulisust väikelapse esimestel aastatel. Uurimuses osalenud isad leidsid suures osas, et mõlemad vanemad on olulised, samas tõdeti, et kui lapsel ei olegi ema väiksest peale, siis tuleb laps samuti toime, niikaua kui on olemas aktiivne isa või keegi teine lähedane inimene, kes lapse eest hoolt kannab. Kuid kõik isad nõustusid, et kui on olemas nii ema kui isa, siis peaks mõlemapoolne panus olema võrdne, sest nagu eelnevalt

kirjas, on uuringud leidnud, et isad panustavad samuti lapse eakohasesse arengusse (Goldstine, 1982). Isade jaoks on tähtis mõlema vanema kohalolu, mitte ainult ühe või teise.

Põhjusele, miks isad ei võta lapsehoolduspuhkust, on minu arust tähtis lisada emade mõju. Nagu uuringust selgus, siis on isade jaoks suur samm jääda lapsega koju ning lähedaste ja lähiringkonna suhtumine on oluline selle otsuse langetamisel. Kui naine aga ei usalda meest piisavalt, et jätta ta lapse eest hoolitsema või mõnel muul põhjusel, siis võidakse kas teadlikult või alateadlikult meest mõjutada, et ta ei jääks koju (Haas, 1992).

Uuringus osalenud isade sõnul on üheks oluliseks faktoriks ka eelnevad generatsioonid. Kuna isaks olemist õpitakse ka läbi eeskujude, siis paratamatult on kõige lähemaks eeskujuks oma enda isa. Kui oma isalt ja eelneva generatsiooni meeste pealt on õpitud, et mehe koht ei ole kodus lapse eest hoolt kandmas ja majapidamistööid tegemas, siis paratamatult saavad lapsed selle endaga kaasa. Samuti mõjutab otsust jääda lapsehoolduspuhkusele hetke ühiskondlik hoiak lapsehoolduspuhkusele jäävate isade suhtes. Kui see hoiak on negatiivne, siis see vähendab lapsehoolduspuhkust võtvate isade osakaalu.

Kuna perekesksem kasvatusstiil on suhteliselt uus nähtus, siis isad, kes osalesid uurimuses, on olnud teistsuguse kasvatusstiiliga üles kasvanud. Gregory ja Milner (2011) on nentunud, et kasvatuskultuur, mis tol hetkel oli, ei ole veel täielikult muutunud. Samas täheldasin, et osalenud meeste isaeeskujud olid pigem osavõtlikud ning panustasid oma aega lapse kasvatamisele, mis annab mõista, et intervjueritud isade kogemus, oma isade näol, oli pigem uue kasvatusstiili moodi.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on vaadata isaks olemist läbi erinevate ajaetappide ning uurida teemat läbi sotsiaalkonstruksionistlikku lähenemise. Uurimuse raames viisin läbi viis poolstruktureeritud intervjuud isadega, kes on, olid või plaanivad lähiajal olla lapsehoolduspuhkusel, et analüüsida nende arvamusi ja kogemusi seosest teemaga.

Uurimusest selgus, et isade otsus jääda koju oli igati läbimõeldud otsus. Mitmed isad ütlesid, et üheks peamiseks kojujäämise põhjuseks oli see, et majanduslikult oli nii mõistlikum. Isad tõdesid, et kui otsus jääda lapsega koju oleks olnud majanduslikult perele kahjulik, siis nad ei oleks seda otsust langetanud. Samas toodi välja, et lapsega kojujäämise ja koos aja veetmisega kaasneb mentaalne heaolu. Isad tundsid, et nad saavad tööst puhata ja veeta aega lapsega. Teiste suhtumine isade kojujäämisesse oli pigem positiivne. Lähedased ja sõbrad toetasid läbimõeldud otsust, kuid isad tundsid, et ühiskondliku vaate järgi ei pruugita nende otsust mõista.

Uurides isade käest, mis nad arvavad, miks ühiskondlik vaade lapsega kodus olevatest isadest ei pruugi alati mõistev olla, toodi välja eesvanemate- aegne peremudel. Intervjuudes öeldi, et kuna see pole tavaks, et isad jäävad lapsega koju, siis vajab see harjumist ning selle tõttu võib mõningate inimeste poolt hukkamõistmist tulla. Arvamus, et laps vajab esimestel aastatel pigem ema, on üks nendest mõtteviisidest, mis käib kaasas varasema peremudeliga. Uurimuses osalenud isad arvasid, et kuigi emade osalus lapse elus on tingimata oluline, siis ei pea see tingimata ema olema, kes esimestel aastatel lapsega kodus on. Pigem arvati, et tähtis on hooldajapoolne hool ja armastus, mida saavad mõlemad vanemad võrdselt pakkuda.

Isad hindasid kõige rohkem lapsega koos veedetavat aega ning ühiseid tegevusi. Esile kerkis isade arvamus, et „hoolitsev isa“ on keegi, kes panustab enda aega aktiivselt lapse kasvatamisele ja tema arendamisele. Vastupidiselt sellele, et lapsed arenevad läbi isaga koos tehtavate tegevuste, tuli uurimusest välja, et ka isad arenesid koos lastega. Isad ütlesid, et lapse saamine ja temaga kodus olemine on viinud enesearenguni. Isad olid õppinud kohusetunnet ning nende väärtushinnangud olid kohati muutunud pigem perekesksemaks.

Uurimuse üheks ülesandeks oli uurida isade tagasivaadet endi isade isaksolemise kohta. Sellest tuli välja, et isadel oli üldjuhul olemas isakujund, kuid see ei olnud alati nende bioloogiline isa. Isakujunditest räägiti positiivses võtmes ja austusega. Meenutati enam ühiseid tegevusi ja

koos veedetud aega. Mida uuringus osalejad ise välja tõid, oli see, et otseselt isad neile isaks olemist õpetanud ei olnud, mehed ise olid õppinud isade käekäigust ja võtnud üle enda kasvatusse sarnaseid asju. Mida nad lootsid ka lastele edasi anda. Uurimuses osalenud isad lootsid, et nende lapsed mäletavad neid hoolivate isadena, kes alati olemas olid. Isad soovisid, et nende lapsed mäletaks nendega koos oldud aega ja tegevusi.

See, millest nemad lapsena puudust tundsid või mida nad kõige paremini mäletavad, on see, mida nad soovivad enda lastele edasi anda. Seega on isade jaoks olulisel kohal lastele panustatav aeg. Võib ka nentida, et „hoolitseva isa“ konstruktsiooni mõiste ühiskonnas ei ole veel laialt levinud, kuid positiivne ja toetav suhtumine aitab kaasa selle mõtte levikule.

Kirjanduse loetelu

Arendell, T. E. (1997). *Contemporary parenting: Challenges and issues*. Sage Publications, Inc.

Barnett, R. C., Marshall, N. L., & Pleck, J. H. (1992). Men's multiple roles and their relationship to men's psychological distress. *Journal of Marriage and the Family*, 358-367.

Burd, I., Kanipe, J. (2016). *The New Mother - Taking Care of Yourself After Birth*. Ksutatud: 03.04.2016

<https://www.urmc.rochester.edu/Encyclopedia/Content.aspx?ContentTypeID=90&ContentID=P02693>

Brandth, B., & Kvande, E. (1998). Masculinity and child care: The reconstruction of fathering. *The sociological review*, 46(2), 293-313.

Cowan, C. P., & Cowan, P. A. (2000). *When partners become parents: The big life change for couples*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Duvander, A. Z., & Jans, A. C. (2009). Consequences of Father s Parental Leave Use: Evidence from Sweden. *Finnish yearbook of population research*, 44, 49-62.

Eggebeen, D. J., & Knoester, C. (2001). Does fatherhood matter for men?. *Journal of marriage and family*, 63(2), 381-393.

Ellingsæter, A. L., & Leira, A. (2006). *Politicising parenthood in Scandinavia: Gender relations in welfare states*. Policy Press.

Feldman, R. (2000). Parents' convergence on sharing and marital satisfaction, father involvement, and parent-child relationship at the transition to parenthood. *Infant mental health journal*, 21(3), 176-191.

Goldstine, H. S. (1982). Fathers' absence and cognitive development of 12–17 year olds. *Psychological Reports*, 51, 843–848.

Gregory, A., & Milner, S. (2011). What is “new” about fatherhood? The social construction of fatherhood in France and the UK. *Men and Masculinities*, 1097184X11412940.

Griswold, R. L. (1993). *Fatherhood in America: A history*. New York: Basic Books.

Grych, J. H., & Fincham, F. D. (2001). Child development and interparental conflict.

Haas, L. (1992). *Equal parenthood and social policy: A study of parental leave in Sweden*. SUNY Press.

Horn, W. F., & Sylvester, T. (2002). *Father Facts*, National Fatherhood Initiative. Kasutatud: 11.04.2016 <http://www.fatherhood.org/father-absence-statistics>

Hoffman, L. W. (1983). Increased fathering: Effects on the mother. *Fatherhood and family policy*, 167-190.

Isapuhkus. (2014). Riigiportaal. Kasutatud: 11.04.2016 https://www.eesti.ee/est/teemad/kodanik/perekond/rasedus_ja_lapse_sund/taiendav_isade_puhkus

Karu, M., & Kasearu, K. (2011). Slow Steps Towards Dual Earner/Dual Carer Family Model: Why Fathers do not Take Parental Leave. *Studies of Transition States and Societies*, 3(1).

Karu, M., Kasearu, K., & Biin, H. (2007). *Isad ja lapsehoolduspuhkus*. Uuringuraport. Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, Tallinn. Kasutatud: 17.05.2016 <http://tanelkarp.ee/praxis/wp-content/uploads/2014/03/2007-Isad-ja-lapsehoolduspuhkus.pdf>

Knibiehler, Y. (1995). *Fathers, patriarchy, paternity. Changing fatherhood: An interdisciplinary perspective*. 201-214.

Koik, K. (2015). Lapsehoolduspuhkus Eesti õiguses ja selle vastavus EL vanemapuhkuse direktiivile (Doctoral dissertation, Tartu Ülikool).

Strömple, J. (2007). Meesuuringutes kasutatavad uurimismeetodid. D. Kutsar (Toim). Mees sotsiaaluuringu subjektina (lk 21-37). Sotsiaalministeeriumi Toimetised, 2

Laherand, M-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: OÜ Infotrükk.

Lamb, M. E. (Ed.). (2010). *The role of the father in child development*. (lk 1-26). John Wiley & Sons.

Lapsehoolduspuhkus ja -tasu. (2016). Riigiportaal. Kasutatud: 11.04.2016
https://www.eesti.ee/est/teemad/kodanik/perekond/rasedus_ja_lapse_sund/lapsehoolduspuhkus_ja_tasu

Leetmaa, R., Masso, M., Võrk, A., Karu, M., Veldre, V., Paulus, A., & Turk, P. (2012). Sotsiaalkaitsehüvitiste ja-toetuste mõju töemotivatsioonile. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Lewis, C., & Lamb, M. E. (2003). *Fathers' influences on children's development: The evidence from two-parent families*. European journal of psychology of education, 18(2), 211-228.

McHale, J. P. (1995). Coparenting and triadic interactions during infancy: The roles of marital distress and child gender. *Developmental Psychology*, 31(6), 985-996. doi:10.1037/0012-1649.31.6.985

Marsiglio, W., Amato, P., Day, R. D., & Lamb, M. E. (2000). *Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond*. *Journal of marriage and family*, 62(4), 1173-1191.

Messner, M. A. (1993). "Changing men" and feminist politics in the United States. *Theory and Society*, 22(5), 723-737.

- Morgan, D. H. (1992). *Discovering Men: Critical Studies on Men & Masculinities*. Routledge.
- Morman, M. T., & Floyd, K. (2006). Good fathering: Father and son perceptions of what it means to be a good father. *Fathering*, 4(2), 113.
- Mosley, J., & Thomson, E. (1995). *Fathering behavior and child outcomes: The role of race and poverty*.
- Oliker, M. D. (2011). The Importance of Fathers. *Psychology Today*. Kasutatud 10.04.2016 <https://www.psychologytoday.com/blog/the-long-reach-childhood/201106/the-importance-fathers>
- Pajumets, M. (2010). Estonian Couples' rationalizations For Fathers' rejection Of Parental Leave. *Fathering*, 8(2), 226.
- Plantin, L. (2007). *Fatherhood and health outcomes*. The case of Europe.
- Plantin, L., Mansson, S. A., & Kearney, J. (2003). Talking and doing fatherhood: On fatherhood and masculinity in Sweden and England. *Fathering*, 1(1), 3.
- Pleck E, Pleck J. (1997). Fatherhood ideals in the United States: Historical dimensions. In: Lamb M, Editor. *The father's role in child development*. New York: John Wiley & Sons, pp. 33–48.
- Post, E. (2011). *Isa mis isa: noore isa käsiraamat*. (lk 72). Tallinn: Ajakirjade Kirjastus
- Post, E. (2011). Isakuu poolt ja vastu. *Pere ja Kodu*. Oktoober 2011. Kasutatud 11.04.2016 http://perejakodu.ohtuleht.ee/lapseootel/raseduspuhkus_ja_vanemah%C3%BCvitis/35FA
- Praakli, K. (2009). Intervjuu keeleandmete kogumise meetodina. *Eesti rakenduslingvistika ühingu aastaraamat*, 5, 209-223.

Pruett, K. D. (2000). *Fatherneed: Why father care is as essential as mother care for your child*. Free Press

Rasedus- ja sünnituspuhkus. (2012). Riigiportaal. Kasutatud: 11.04.2016
https://www.eesti.ee/est/teemad/kodanik/perekond/rasedus_ja_lapse_sund/rasedus_ja_sunnituspuhkus_2

Roosa, A., Järv-Mändoja, K., Murrik, P., Mäesalu, H., Pall, K., Riisalo, S. (2011). *Valik vastuseid enamlevinud küsimustele isa rollist lapse elus*. EV Sotsiaalministeerium.

Rønsen, M., & Skrede, K. (2006). *Nordic fertility patterns: Compatible with gender equality. Politicising parenthood: Gender relations in Scandinavian welfare state restructuring*, 53-76.

Seligman, M. (2008). *Ehe õnn: uuest positiivsest psühholoogiast, mille teadvustamine aitab leida ja avada oma loomuse ning kogeda selle õitselepuhkemist kogu täiuses*. Tallinn: Kirjastus Pilgrim.

Sepp, M. (2012). *Isasuhete mõju teismeliste poiste koolijõudlusele* (Doctoral dissertation, Tartu Ülikool).

Seward, R. R., Yeatts, D. E., & Zottarelli, L. K. (2002). Parental leave and father involvement in child care: Sweden and the United States. *Journal of Comparative Family Studies*, 387-399.

Sotsiaalkindlustusamet. (2016) *Lapsehoolduspuhkus ja -tasu*. Kasutatud: 04.04.2016
https://www.eesti.ee/est/perekond/rasedus_ja_lapse_sund/lapsehoolduspuhkus_ja_tasu

Sotsiaalministeerium. (2011). *Laste ja perede arengukava 2012–2020*. Kasutatud 10.04.2016
https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/laste_ja_perede_arengukava_2012_-_2020.pdf

Statistikaamet. (2011). *Mehe kodu on maailm, naise maailm on kodu?* Kasutatud: 03.04.2016
<http://www.stat.ee/49433>

Strömple, J. (2012). Sotsiaalse tegelikkuse konstrueeritud iseloom ja interpreteeriv sotsiaalteadus. J. Strömple, M. Selg, M. Linno (Toim), Narratiivne lähenemine sotsiaaltöuurimuses (lk 15-47). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

Tamm, M. (2011). Humanitaarteaduste metodoloogia: Uusi väljavaateid.

Tns Emor (2008). Lapsed ja Eesti ühiskond. Väärtushinnangute uuring RISC. Sotsiaalministeerium

TTP11: Lapsehoolduspuhkusest loobunud mehed. Aasta, Näitaja ning Lapsehoolduspuhkusest loobumise põhjus. (2010) Statistikaamet, Sotsiaalelu, Tööturg, Töö-ja pereelu. Viimati uuendatud: 08.03.2011 <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp>

Tulviste, T. (2007). Psühholoogi pilgu läbi. Jaanus Vaiksoo (Toim.). *Isaks olemise kunst (lk 125–139)*. Tallinn: Pilgrim.

Van Gog, T., Paas, F., Savenye, W., Robinson, R., Niemczyk, M., Atkinson, R., Johnson, T.E., O'connor, D.L., Rikers, R.M., Ayres, P. and Duley, A.R. (2008). Data collection and Analysis. Handbook of Research on Educational Communications and Technology 3e, pp.763-806.

Yeung, W. J., Duncan, G. J., & Hill, M. S. (2000). *Putting fathers back in the picture: Parental activities and children's adult outcomes*. Marriage & family review, 29(2-3), 97-113.

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Kasutatud 16.03.2015
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence

Lisad

Lisa 1. Intervjuu kava

DEMOGRAAFILISED ANDMED

1. Kui vana te olete?
2. Milline on teie perekonnaseis? Kui kaua olete selles suhtes olnud?
3. Kui vana on teie abikaasa/partner?
4. Mitu last teil on? Kui vanad on teie lapsed
5. Mitmenda lapsega kodus olete? Kui vana on laps, kellega kodus olete?

TEMA ISE ISANA

Milline isa te olete? Kuidas ennast isana kirjeldate?

Mida enda juures isana hindate?

Kuidas sündis otsus lapsega koju jääda?

Mida on lapsega koosolemine teile isana andnud?

Mis te arvate, millest isad, kes lapsega koju jääda ei soovi, teiega võrreldes ilma jäävad?

Kuidas te suhtute arvamusse, et lapsed vajavad esimestel eluaastatel igapäevase hooldajana pigem ema?

Kuidas teised teie ümber (sugulased/tuttavad) suhtuvad sellesse, et teie koju jäite lapsega?

Mis te arvate, mis põhjusel Eestis veel vähe isasid jääb lapsega koju? Mida neile soovitate? Millist nõu annate?

OMA ISA

Mõeldes oma lapsepõlvele, mis kõigepealt meenub, milline oli teie isa?

Mida teie isa on teile isaksolemiseks õpetanud?

Mille poolest erineb teie oma isast? Mille poolest sarnaneb?

Mida olete oma isast eeskujuks võtnud ise isaksolemisel?

Mida isa käitumises püüate ise isana vältida või teisiti teha?

LAPSED MÄLETAVAD TEMAST

Kujutage ette, et teie laps on juba ise lapsevanem ja tema juurde tuleb sarnase uurimuse läbiviija ning küsib: „Mõeldes oma lapsepõlvele, mis kõigepealt meenub, milline oli teie isa?“ Mis te arvate, mida ta siis võiks rääkida?

Mida soovite, et teie laps teist tulevikus mäletaks?

LISAKÜSIMUSED

1.Mida sina mäletad oma isast

- 1.1 Milline oli sinu isa kasvatusstiil
- 1.2 Mida sa tundsid enda isa kasvatusesest
- 1.3 Kuidas mõjutas isa kasvatusstiil sind ja sinu kasvatusstiili
- 1.4 Mitmes laps oled sina oma peres
- 1.5 Kui sul on õdesid- vendasid siis kas sinu isa kasvatusstiil erines teie vahel
- 1.6 Kas teie isa on elus tänasel hetkel,
- 1.7 Milline on sinu praegune suhe isaga
- 1.8 Milliseid isaga ühistegevusi mäletad, mida neist?
- 1.9 Milliseid õpetuslike sõnu/mõtteteteri/lauseid isa teile kaasa andis
- 1.10 Milliste sõnadega iseloomustaksite enda isa
- 1.11 Mille poolest oli teie isa teile eriline
- 1.12 Mille poolest teie olite isale eriline
- 1.13 Kas isa väljendas seda ja kuidas

2.Mida sa soovid, et sinu lapsed sinust mäletaks

- 2.1 Kui kaua plaanite olla kodus/ olid kodus
- 2.2 Mis tingis otsuse jääda koju
- 2.3 Mille poolest on teie teie laps eriline
- 2.4 Kuidas te seda väljendate
- 2.5 Milliseid tegevusi teete koos lapsega
- 2.6 Millised on teadmised/oskused mida soovite oma lapsele edasi anda
- 2.7 Kui su lapselt kümne aasta pärast küsida, milline on sinu isa, siis mis ta vastaks
- 2.8 Kuidas näete millise isa rolli mudeli saab teie laps tulevikuks kaasa

Lisa 2. Demograafilised andmed

Kood	Vanus	Perekonnaseis	Laste arv	Laste vanused	Mitmenda lapsega kodus
I1	31 a.	Vallaline	2	1. laps - 7 aastat 2. laps - 6 kuud	2. lapsega
I2	30 a.	Abielus	1	1. laps - 7 nädalat	1. lapsega
I3	31 a.	Abielus	2	Naise laps eelmisest suhtest - 13 aastat 1. laps - 3 aastat 2. laps - 5 kuud ja 2 nädalat	2. lapsega
I4	38. a	Abielus	3	1. laps - 12 aastat 2. laps - 5 aastat 3. laps - 2 aastat ja 6 kuud	3. lapsega
I5	43. a	Abielus	2	1. laps - 5 aastat 2. laps - 3 aastat	1. ja 2. lapsega

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Rine Pent _____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____02.03.1994_____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Isaksolemise **pärand:** **lapsehoolduspuhkusel** **olevate** **isade**
perspektiiv _____

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Dagmar Kutsar, PhD _____,

(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, _____01.02.2016_____ (*kuupäev*)